

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**ERGENLERDE PARASOSYAL ETKİLEŞİM: İNTERNETTE GERÇEK
BENLİK, KENDİLİK ALGISI VE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Yüksek Lisans Tezi

Gözde AYTULUN

ANKARA-2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**ERGENLERDE PARASOSYAL ETKİLEŞİM: İNTERNETTE GERÇEK
BENLİK, KENDİLİK ALGISI VE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Yüksek Lisans Tezi

Gözde AYTULUN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

ANKARA-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**ERGENLERDE PARASOSYAL ETKİLEŞİM: İNTERNETTE GERÇEK
BENLİK, KENDİLİK ALGISI VE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ
İLİŞKİLER**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../20...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Gözde Aytulun

.....

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tezimin her aşamasında bana olan desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yol göstericiliği ve değerli yorumlarıyla bu tezin ortaya çıkmasında en önemli katkıya sahip olan kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Ayda Büyüksahin Sunal'a gönülden teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alma inceliğinde bulunan Prof. Dr. Nuray Sakallı Uğurlu ve Prof. Dr. Ayşegül Durak Batıgün'e çalışma hakkındaki yapıcı eleştirileri ve bu çalışmanın şekillenmesindeki değerli katkıları için teşekkürü borç bilirim.

Veri toplama sürecindeki çok önemli ve hayati katkıları için Suat ve Tuğba Karakuş'a çok teşekkür ederim. Tez yazım sürecindeki değerli katkıları için araştırma görevlisi sevgili arkadaşlarım Serel Akdur, Ayşe Ilgın Sözen, Bağdat Deniz Kaynak ve Sezin Başbuğ'a yardımları için minnettarım. Tezle ilgili her başım sıkıştığında ve umutsuzluğa kapıldığımda bana bir telefon kadar yakın olduğunu gösteren, her daim imdadıma koşan araştırma görevlisi arkadaşım sevgili Meryem Kaynak Malatyalı'ya binlerce kez teşekkür ederim.

Tez yazma sürecinde her zor anımda bana yardımcı olan iş arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Ankara'ya gitmek için izin almak durumunda kaldığım zamanlarda beni anlayışla karşılayan ve desteklerini esirgemeyen Gencay Evirgen ve Ece Ertan'a, bu dönemdeki tüm kaygılarıma ortak olan, işyerindeki destekçim Selin Karakartal'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında desteklerini ve sevgilerini hissettiğim, birlikte gülüp birlikte üzüldüğüm, içtenlikle bağlı olduğum canım annem Baise Aytulun ve babam Hamdi Aytulun'a çok teşekkür ederim. Beni böylesine sevgi dolu bir ortamda

yetiştirdikleri ve gerçek anlamda sevgiyi, merhameti öğrettikleri için onlara hayatım boyunca minnettar kalacağım. Ve elbette her daim yanımda olduğunu hissettiğim, sevincimi, üzüntümü, kimseye anlatamadıklarımı anlatabildiğim, sırdaşım, bazen arkadaşım ablam zge Yüzbaşıoğlu’na, kardeş konusunda dünyanın en şanslı insanı olduğumu hissettirdiği için çok teşekkür ederim. Her daim anlayışlı, düşünceli ve hayat dolu sevgili eniştem Barış Yüzbaşıoğlu’na, desteklerinden dolayı teşekkürü borç bilirim. Dünya tatlısı yeğenlerime, bu süreçte bana verdikleri enerji ve mutluluk için teşekkür ederim.

Son olarak, tezimin ortaya çıkmasında kelimelere dkemeyeceğim kadar çok emeği olan, bu süreçte hep yanımda olan ve nazımı herkesten fazla çeken Ercan’a, hayalimdeki sevgiyi gerçeğe dönüştürdüğü için çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Parasosyal Etkileşimin Doğası	4
1.1.1. Parasosyal Etkileşim ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	12
1.1.2. Ergenlik Döneminde Medya Karakterlerinin Rolü ve Parasosyal Etkileşim.....	18
1.2. Ergenlik Döneminde Sosyal Kaygı	21
1.2.1.Sosyal Kaygının Parasosyal Etkileşimle İlişkisi.....	24
1.3. Çevrimiçi İletişim, İnternette Gerçek Benlik ve Sosyal Kaygı.....	25
1.3.1. İnternette Gerçek Benlik	30
1.3.2. İnternette Gerçek Benlik ve Sosyal Kaygı.....	31
1.4. Ergenlerde Kendilik Algısı	32
1.4.1.Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı.....	34
1.5.Araştırmanın Amacı.....	35
1.6. Araştırmanın Denenceleri.....	38
2. BÖLÜM	40
YÖNTEM	40
2.1. Katılımcılar	40
2.2. Veri Toplama Araçları	43
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	43

2.2.2. Parasosyal Etkileşim Ölçeği (PEÖ)	44
2.2.3. Etkileşim Kaygısı Ölçeği	45
2.2.4. İnternette Gerçek Ben Ölçeği.....	45
2.2.5.Sosyal Karşılaştırma (Kendilik Algısı) Ölçeği.....	46
2.3. İşlem	46
3. BÖLÜM	48
BULGULAR.....	48
3.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Analizler.....	48
3.1.1. Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Oluşturulan Grupların Parasosyal Etkileşim ve Diğer Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	48
3.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	51
3.3. Regresyon Analizine İlişkin Bulgular	53
3.3.1. Parasosyal Etkileşim Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	53
3.4. İnternette Gerçek Benlik ve Kendilik Algısı ile Parasosyal Etkileşim Arasındaki İlişkide Sosyal Kaygı Değişkeninin Aracı Rolünün Değerlendirilmesine İlişkin Analiz Sonuçları	56
3.4.1. İnternette Gerçek Benliğin Parasosyal Etkileşimi Yordamasında Sosyal Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	57
4. BÖLÜM	78
TARTIŞMA.....	60
4.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması	61

4.1.1. Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Oluşturulan Grupların Parasosyal Etkileşim ve Diğer Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	61
4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	62
4.3. Regresyon Analizlerine İlişkin Bulguların Tartışılması	64
4.3.1. Parasosyal Etkileşim Toplam Puanı İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	64
4.4. İnternette Gerçek Benlik ile Parasosyal Etkileşim Arasındaki İlişkide Sosyal Kaygı Değişkeninin Kısmi Aracı Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması.....	68
GENEL TARTIŞMA	71
ÖNERİLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	74
ÖZET	77
ABSTRACT	79
KAYNAKÇA	80
EKLER	100
Ek-1: En Sevilen Yerli Diziler	100
Ek-2: En Sevilen Yabancı Diziler.....	101
Ek-3: En Sevilen Yerli ve Yabancı Dizi Karakterleri	102
Ek 4: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	104

Ek 5: Veli Onam Formu.....	105
Ek-6: Demografik Bilgi Formu	106
Ek-7: Parasosyal Etkileşim Ölçeği.....	107
Ek-8: Etkileşim Kaygısı Ölçeği.....	108
Ek 9: İnternette Gerçek Ben Ölçeği.....	110
Ek 10: Sosyal Karşılaştırma (Kendilik Algısı) Ölçeği.....	111

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 2.1: Araştırma Örnekleminin Demografik Özellikleri.	42
Çizelge 3.1: Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Oluşturulan Grupların Parasosyal Etkileşim ve Parasosyal Etkileşim ile İlişkili Değişkenlerden Aldıkları Puanların Ortalamaları	50
Çizelge 3.2: Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	52
Çizelge 3.3: Parasosyal Etkileşimi Yordayan Değişkenler.....	55
Çizelge 3.4: İnternette Gerçek Benlik Değişkeninin Parasosyal Etkileşimi Yordamasında Sosyal Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	58

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Televizyonun hayatımıza girmesiyle, bilgi edinme, eğlence gibi ihtiyaçların pek çoğu televizyon tarafından karşılanır hale gelmiştir. Hemen hemen herkes evinde az ya da çok miktarda televizyon izlemektedir. Televizyonun bu kadar yaygın bir biçimde seyredilmesinin en önemli nedenlerinden biri de televizyon dizileridir. Bireyler, her hafta sevdikleri dizileri izlemek, dizide neler olacağını öğrenmek ve en sevdikleri karakterleri o dizide görebilmek için her hafta televizyon karşısına geçerler. Dizilerin bu denli izlenmesinde dizi karakterlerinin rolü kuşkusuz büyüktür. Bireyler, dizileri izlerken sevdikleri karakterleri evlerinde ağırlıyormuş gibi ya da sevdikleri arkadaşlarını görüyormuş gibi hissederler. Beğendikleri karakterlerin yaşadıklarını izlemekten zevk alırlar, onların davranışlarını ve konuşmalarını değerlendirirler. Sevdikleri karakterleri ekranda tekrar tekrar görmek isterler. Böylece hedef kitle ile medya karakteri arasında yakın bir bağ kurulmuş olur ve bu bağa alanyazında “*parasosyal etkileşim*” denmektedir (Horton ve Wohl, 1956).

Medyanın, dolayısıyla medya karakterlerinin, ergenlik dönemindeki gelişim üzerinde de rolü olduğu düşünülebilir. Ergenlik döneminde, ailevi ilişkilerdeki özerklik azalırken, arkadaş gruplarının etkisi artma eğilimindedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Cohen’e (1999) göre, medya karakterlerini arkadaş olarak gören ergenler, onlarla parasosyal bağlar geliştirebilirler. Bazı yazarlar da (Giles ve Maltby 2004), ergenlerin medya karakterlerinden sıklıkla etkilendiklerini ve medya karakterlerinin onların davranış, inanç, tutumlarını ve hatta benliklerini biçimlendirme ve sürdürmelerinde önemli rolü olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca ergenlik döneminin,

kimlik gelişimi evresine girilen bir dönem olduğu düşünüldüğünde, ergenlerin medyada yer alan karakterlerle kurdukları parasosyal bağların benlik gelişimleri için de önemli olduğu söylenilebilir. Ek olarak, onlar için medya karakterleri idoller ya da rol modeller de olabilmektedir (Greene ve Adams-Price, 1990; Hinerman,1992). Kendine rol model seçen ya da medya karakteriyle parasosyal bağlar geliştiren ergenler, bir bakıma gelecekteki ilişkileri için prova yapmış olurlar (Greene ve Adams Price, 1990; Hinerman, 1992). Tüm bunlardan yola çıkarak, ergenlik döneminde parasosyal etkileşimin önemli bir rol oynadığı düşünülebilir.

Bu çalışmanın aracı değişkeni olan *sosyal kaygının* parasosyal etkileşimin kurulmasında önemli bir etmen olduğu yapılan çalışmalarca desteklenmiştir. *Sosyal kaygı*, sosyal performans gerektiren durumlarda kişinin, başkaları tarafından yapılacak olumsuz değerlendirmelere karşı aşırı duyarlılığı olarak tanımlanabilir (Greco ve Morris, 2005). Bazı çalışmalarda, *sosyal kaygı* düzeyi yüksek olanların, *parasosyal etkileşim* düzeylerinin de yüksek olduğu rapor edilmiştir (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Tsao, 1996; Turner, 1993). Bu durum için, sosyal kaygılı bireylerin kişilerarası ilişkilerinde sağlayamadıkları sosyal desteği, parasosyal etkileşimle gidermeye çalıştıkları düşünülebilir (Finn ve Gorr, 1988; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993) .

İnternette kendini daha iyi ifade edebilen ve benliklerini daha iyi yansıtabilen; yani *internette gerçek benlik* düzeyleri yüksek olanların, yüz yüze ilişkilerinde başarılı olmadıkları için parasosyal bağlar kurmaya daha eğilimli olabilecekleri düşünülebilir. Ayrıca, bununla ilişkili olarak, *internette gerçek benlik* düzeyleri yüksek olanların *sosyal kaygı* düzeylerinin de yüksek olduğu (McKenna ve Bargh, 2000; Tosun ve Lajunen, 2009), sosyal kaygının yüksek olduğu durumlarda da parasosyal bağlar kurma

eğiliminin yüksek olduğu (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Tsao, 1996; Turner, 1993; Tsao, 1996) çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuştur.

Benzer olarak, *kendilik algısı* olumsuz olan bireyler, kişilerarası ilişkilerinde kendilerini rahat hissedemezler. Bu da onların karşılıklı etkileşimin olmadığı ancak bir arkadaşlık ilişkisini içeren parasosyal etkileşim kurma eğilimlerini artırabilir. Kendilik algısıyla parasosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmalar kısıtlıdır. Turner (1993), olumlu kendilik değerlendirmesine sahip olmakla komedyenlerle kurulan parasosyal etkileşim arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bu durumu da, komedyenlerle kurulan parasosyal etkileşimin, bireylerin kendileriyle ilgili olumlu değerlendirmelerini pekiştirmesi ile açıklamıştır. Sunal ve Batıgün'ün (2014) yaptığı çalışmada ise evli kadınların kendilik algıları olumsuzlaştıkça parasosyal etkileşimin arttığı gözlenmiştir. Ayrıca, kendilik algısı olumsuz olanların sosyal kaygı puanlarının yüksek olduğunu (Kirkcaldy ve ark., 1998; Norton ve Hope, 2001; Christensen, Murray ve Means-Christensen, 2003); sosyal kaygıyla da parasosyal etkileşim arasında pozitif ilişkiler olduğunu (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Tsao, 1996; Turner, 1993) rapor eden çalışmalar da bu durumu destekler niteliktedir. Dolayısıyla, *kendilik algısı* olumsuz olanların, *parasosyal etkileşim* düzeylerinin daha yüksek olduğu, aynı zamanda *kendilik algısı* olumsuz olanların *sosyal kaygı* puanlarının yüksek olduğu, dolayısıyla *olumsuz kendilik algısının*, yine *sosyal kaygı* aracılığıyla *parasosyal etkileşimi* artıracakı düşünülebilir. Tüm bu nedenlerden *sosyal kaygı*, çalışmanın aracı değişkeni olarak ele alınmıştır.

Biyolojik, bilişsel ve sosyal olarak hızlı değişimlerin yaşandığı ve yetişkinliğe geçiş süreci olarak kabul edilen *ergenlik döneminin*, sosyal kaygının yüksek düzeyde yaşanabileceği bir dönem olduğu sıklıkla belirtilmektedir (Beidel,1998; LaGreca ve Lopez, 1998; Vernberg, 1990). Bu çalışmayla, bağımsız değişkenler *internette gerçek benlik ve kendilik algısının*, *sosyal kaygı* aracı değişkeniyle ele alınması amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmayla yine daha önce bu değişkenler çerçevesinde ele alınmayan ve çalışmanın bağımlı değişkeni olan *ergenlerde parasosyal etkileşim* incelenecektir.

Bu çalışmada öncelikle çalışmanın bağımlı değişkeni olan *parasosyal etkileşim* kavramının genel özelliklerine, ardından *parasosyal ayrılık* kavramına değinilmiş, sonrasında da parasosyal etkileşimle ilgili daha önce yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Ardından, ergenlerde medya karakterleriyle geliştirilen parasosyal bağlar ele alınmıştır. Daha sonra ise çalışmada sırasıyla *parasosyal etkileşim* ile çalışmanın hem bağımsız hem de aracı değişkeni olarak ele alınan *sosyal kaygı*, bağımsız değişkenler *internette gerçek benlik ve kendilik algısı* arasındaki ilişkilere değinilmiştir. Son olarak da *internette gerçek benlik ve kendilik algısı* bağımsız değişkenlerinin, *sosyal kaygı* aracılığıyla *parasosyal etkileşime* nasıl etki ettiği hakkındaki alanyazın göz önüne alınarak ilgili denenceler oluşturulmuştur.

1.1.Parasosyal Etkileşimin Doğası

Şöhret kişilerle fanları arasında gelişen ilişkiler birçok araştırmacı tarafından araştırılmıştır. Bu çalışmalarda insanların medyada yer alan belli bir kişiyi ya da kişileri tekrar tekrar izledikleri ve bir süre sonra izledikleri medya karakterlerini kişisel olarak tanıdıklarını ve ünlü kişilerin bir dereceye kadar hayatlarının içinde olduklarını düşünmeye başladıkları belirtilmiştir (Cohen, 2004; Giles ve Maltby, 2004). Medya

karakteri ile izleyici arasında kurulan bu etkileşimi tanımlamak için geliştirilen “*parasosyal etkileşim*” kavramı ilk kez Horton ve Wohl (1956) tarafından kullanılmıştır. Araştırmalarda adı geçen medya karakterine “*persona*” adı verilmektedir. Bu kavramın çoğulu için ise “*personae*” denilmektedir. Horton ve Wohl (1956), 1950’lerde televizyonun yükselen bir ivmeyle gelişimini göz önüne alarak, insanların televizyon ile nasıl ilgilendikleri ve televizyondaki haber yayınlarının insanlar tarafından izlenmesi esnasında kişilerin hangi psikolojik süreçlerden geçtikleri üzerine araştırmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarında televizyon izlemenin de bir çeşit sosyal etkileşim olduğunu öne süren Horton ve Wohl, parasosyal etkileşimin en temel özelliklerinden birinin, medya karakteriyle izleyici arasında yüz yüze iletişime benzer bir iletişim kurulması olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka deyişle, yazarlar televizyon, radyo ve sinema gibi yeni medya teknolojilerinin izleyicilere medya karakteriyle gerçek bir yüz yüze iletişim yanılsaması yarattığını ileri sürmüşlerdir. Horton ve Wohl, medya karakteri ile hedef kitle arasındaki tek yönlü, sembolik ve seyirci tarafından kontrol edilen bu ilişkiyi *parasosyal etkileşim* olarak tanımlamışlardır (Horton ve Wohl, 1956). Buradaki tek yönlü ilişkiyle, hedef kitlenin medya karakteri ile bir etkileşim kurması, ancak medya karakterinin bundan haberdar olmaması anlatılmak istenmektedir. Bir başka deyişle, izleyici kendini medya karakterine yakın hisseder fakat medya karakterinin bundan haberdar olması beklenmez. Ayrıca, izleyici ya da hedef kitlenin parasosyal etkileşime girerken bir zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla, seyircinin bu etkileşimin oluşması ve devam etmesi için bir çaba harcaması gerekli değildir. Her an bu etkileşimi koparabilir ya da sonlandırabilir. Ayrıca, parasosyal etkileşimin doğasında tek yönlülük hakimdir ve izleyici eğer yapılan işi sevmezse tek seçeneği onu tercih etmemek ve bu etkileşimi bırakmaktır (Horton ve Wohl, 1956). Bunlara ek olarak,

parasosyal etkileşim her ne kadar tek yönlü, ortak bir ilişki gelişimine (yüz yüze iletişimlerden farklı olarak) kapalı bir kavram olsa da izleyiciler, medya karakterine karşı bir yükümlülük hissi geliştirirler. İzleyici, her hafta televizyon aracılığıyla evine konuk olan medya karakteriyle aralarında güven oluştuğunu düşünür ve bu güveni sarsmamak için onun yer aldığı hiçbir bölümü kaçırmama eğilimindedir. Ek olarak, izleyici, sevdiği medya karakterinin başarılarını desteklerken, başarısızlıkları için de onunla aynı acıyı hisseder ve onun başarısızlıkları için adeta savaşıır (Horton ve Wohl, 1956).

Bazı yazarlar (Horton ve Wohl, 1956) parasosyal etkileşimin doğasının daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle parasosyal etkileşime yol açan durumların incelenmesinin önemli olacağına işaret etmişlerdir. Bunlardan ilki olarak, medya karakterinin (oyuncu) yer aldığı televizyon programında gerçek yaşama çok yakın diyalogların geçmesinin, izleyicinin gerçek bir olay izliyormuş hissine kapılması gösterilmiştir. İkincisi, oyuncunun, izleyiciyle yüz yüze bir konumda olması ve oyuncunun sanki izleyiciyle konuşuyormuş gibi ona doğru bakması ve konuşuyor gibi olmasıyla ilişkilidir. Bu da, hedef kitlenin katılımını artırmakta ve parasosyal etkileşime yol açmaktadır. Üçüncü ve en güçlü neden olarak ise medya karakteri ile izleyici arasındaki yakın ilişki gösterilmiştir. Hedef kitle üyesi medya karakteri ile yakın ilişki kurar; çünkü medya karakteri izleyicilere düzenli aralıklarla devam eden sürekli bir ilişki sunar ve sonuç olarak medya karakteri izleyicilerin günlük hayatlarının rutini, yani bir parçası haline gelir.

Parasosyal etkileşim ile sosyal ilişkilerin benzer yönlerinin olup olmadığına ilişkin de çalışmalar yapılmıştır. *Parasosyal etkileşim*, medya karakteri ile hedef kitle arasındaki ilişki ya da etkileşim olarak kabul edildiğinde, parasosyal etkileşimin ya da

parasosyal ilişkinin sosyal ilişkilere benzer bir kavram olduğu yargısına varılabilir. Pek çok çalışma da bu görüşü destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır (Berger ve Calabrese, 1975; Cohen, 2004; Perse ve Rubin, 1989; Rubin ve McHugh, 1987; Turner, 1993). Parasosyal etkileşim ile sosyal ilişkiler arasındaki benzerliklerden biri olan *çekicilik*, parasosyal etkileşimin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. *Medya karakterinin çekiciliği*, hedef kitlenin o medya karakteriyle parasosyal etkileşim içine girmesini sağlayacak en önemli etmenlerden biridir. Bu, birçok çalışma tarafından da desteklenmektedir (Arda, 2006; Hartmann and Goldhoorn, 2011; Hoffner, 1996; McCroskey ve McCain, 1974; Rubin ve McHugh, 1987). Çekicilik yalnızca *fiziksel çekicilik* değil, *sosyal çekicilik* ve *görevsel çekicilik* gibi türlere de sahiptir. Rubin ve McHugh (1987) da bir çalışmalarında *sosyal, fiziksel ve görevsel çekiciliğin* parasosyal ilişkilerin gelişiminde önemli rol oynadığını belirtmişlerdir. Medya karakteri ile hedef kitle benzer tutumlara sahipse ve medya karakterinin kişiliği izleyicilere uygunsa bu çekiciliğin *sosyal çekicilik* olduğu bulunmuştur. *Görevsel çekicilik* ise örneğin bir spikerin program boyunca kamerayı nasıl kullandığı ve ne şekilde insanlara hitap ettiğiyle ilişkilidir. Ayrıca Rubin ve McHugh (1987), *sosyal çekiciliğin* fiziksel çekiciliğe göre parasosyal etkileşimin daha güçlü yordayıcısı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, bazı durumlarda *fiziksel çekicilik* daha ön plana çıkabilmektedir. Buna örnek olarak da erkek ergenlerin kadın mankenlerle geliştirdikleri parasosyal bağların, daha çok fiziksel çekicilik ve cinsel arzularla ilişkili olması verilebilir (Schmid ve Klimmt, 2011). Arda'nın (2006) çalışması ise, medya karakterinin fiziksel çekiciliğinin o karakter ile kurulan parasosyal etkileşimin bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. *Benzerlik* de parasosyal etkileşimi yordayan önemli etkenlerden biridir. Kişilerarası ilişkileri düşündüğümüzde bireylerin, kendilerine benzer insanlarla daha çok iletişim

kurmayı seçtikleri görülmektedir (Byrne ve Nelson, 1965). Alanyazında “*homophily*” olarak geçen *özdeşlik* kavramının kişilerarası ilişkiler ve parasosyal etkileşim gibi aracı ilişkilerde etkili olduğu da belirtilmektedir. Rogers ve Bhowmik’e (1970) göre, *özdeşlik*, insanların etkileşim içinde oldukları kişilerle ne derece benzer inanç, tutum, eğitim, sosyal statü ve değerlere sahip olduklarıdır (Rogers ve Bhowmik’ten aktaran Turner, 1993). Turner’ın (1993) çalışmasında da tutum benzerliği ile parasosyal etkileşim arasında güçlü bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Ayrıca yine bu çalışmada görünüş ve özgeçmiş benzerliğinin de parasosyal etkileşimle ilişkili olduğu bulunmuştur. Turner, ayrıca, benzerliğin görünüm, tutum ve özgeçmiş olmak üzere üç boyutlu ele alınabileceğini, izleyicilerin, bu açılarından benzer algıladıkları medya karakterleriyle daha güçlü parasosyal etkileşim kurabileceklerini belirtmiştir. Parasosyal etkileşimin gelişimini etkileyen bir diğer önemli etmen *güvenilirlik*dir. Kişilerarası ilişkilerde de çok önemli bir yeri olan *güvenilirlik*, parasosyal etkileşimin geleceği açısından da önemlidir. Hedef kitle üyesi medya karakterine ne kadar fazla güven duyarsa etkileşim o kadar güçlü olacaktır. Medya karakteri hakkında ne kadar çok yargıda bulunulabiliyorsa o medya karakteri o kadar güvenilir algılanmaktadır. Medya karakterinin, izleyiciyi oynadığı karaktere inandırması bu güvenilirliği sağlar. Alanyazında *algılanan gerçeklik* (perceived realism) olarak da geçen bu kavramın parasosyal etkileşimle ilişkili olduğuna dair çalışmalar da vardır (Alperstein, 1991; Rubin, 1985; Rubin ve Perse, 1987). Berger ve Calabrese’nin (1975) yaptıkları çalışma, biriyle iletişim ve temas arttıkça o kişinin tahmin edilebilirliğinin artacağı, dolayısıyla o kişinin daha fazla seveceğini göstermiştir. Dolayısıyla, kişilerarası ilişkilerle, parasosyal etkileşim arasında da tahmin edilebilirlik açısından benzerlikler bulunmaktadır. Ek olarak, parasosyal ilişkilerle arkadaşlık ilişkileri arasında da çeşitli

benzerliklerin olduğu ortaya konulmuştur. Gönüllü bir etkileşim arkadaşlık ilişkilerinin doğasında vardır. Aynı şekilde parasosyal ilişkiler de gönüllülük temelli kurulur. Dolayısıyla arkadaşlık işlevleri kabul edilen kendini açma, fayda sağlama, aynı zamanda parasosyal ilişkilerin de işlevleridir. Bir diğerk benzerlik de sosyal gereksinimlerin karşılanmasıyla ilgilidir. Bireyler, sosyal ilişkideki gereksinimlerini karşılayabilmek için genellikle yakınlarıyla etkileşime girerler. Fakat bu gereksinimler bazen kişilerarası kanallarla karşılanamaz ve bireyler bu gereksinimleri giderebilmek için medya kanallarına başvururlar. Bir başka deyişle, sosyal gereksinimler kişilerarası kanallarla karşılanamazsa bireyler bir başatme stratejisi olarak medya kanallarına başvurabilirler ve sosyal ilişkilerinde elde edemedikleri doyumunu bu kanallardan sağlamaya çalışabilirler. Bu durumu açıklamak için bazı kuramlar geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi, *Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı'dır (Uses and Gratifications Theory)* (Blumler ve Katz,1974). Bu kurama göre bireyler, kişilerarası ilişkilerinde yetersiz kaldıklarında, sıkıntı yaşadıklarında ya da sosyal etkileşim kurabilecekleri kişiler yeterli olmadığında bu durumu telafi edebilmek amacıyla kitle iletişim araçlarına yönelebilirler. Onlara işlevsel seçenekler sunan kitle iletişim araçları, onların bu ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilmeleri için birçok seçenek sunar ve medya kullanıcıları da bu seçeneklere yönelebilirler (Blumler ve Katz,1974). Pek çok araştırmacı da sosyal etkileşimle karşılanamayan bir ihtiyacın parasosyal etkileşimle karşılanabileceğini vurgulamıştır (Derrick, Gabriel ve Hugenberg, 2009; Rubin, 1983; Rubin ve Rubin, 1985; Rubin ve Perse, 1987; Rubin ve ark, 1985). Tüm bunlardan yola çıkarak, hem parasosyal etkileşimin gelişimi sürecinde hem de sosyal ihtiyaçları karşılama açısından parasosyal etkileşimle kişilerarası ilişkiler arasında pek çok açıdan benzerlikler olduğu düşünülebilir.

Alanyazında *medya mesajlarının içeriği ve program özelliklerinin* de parasosyal etkileşimle ilişkili olabileceğini vurgulayan çalışmalara raslanmaktadır. Örneğin; seyircilerin, onlara doğrudan hitap edip onlarla göz teması kuran medya karakterleriyle daha fazla parasosyal etkileşime girdikleri bulunmuştur (Auter, 1992). Benzer olarak, Alperstein (1991) de televizyon reklamlarında ünlü kişilerin seyircilere doğrudan hitap ettiği durumlarda seyircilerin daha çok parasosyal bağlar kurduklarını öne sürmüştür. Ayrıca Cohen (1999) ve Nordlund (1978) da yaptıkları çalışmalarında, bir ya da daha fazla medya karakterinin baskın ya da lider konumunda olduğu ve o karakterlerin sık sık gözüktüğü program içeriklerinin medya etkileşimine daha açık olduğunu, dolayısıyla, bireylerin o medya karakterleriyle daha fazla parasosyal etkileşim içine girdiklerini belirtmişlerdir.

Tüm bunlara ek olarak, yazarlar (örn., Horton ve Wohl, 1956; Perse ve Rubin, 1989; Rubin, 2001) genellikle televizyon karakterleriyle olan etkileşime vurgu yapmışsa da bu tür etkileşimler diğer medya biçimleri için de mümkündür. Bir başka deyişle, parasosyal etkileşim, radyo (Rubin ve Step, 2000), alışveriş (Grant, Gutherie ve Ball- Rokach, 1991), komedi (Auter, 1992) gibi farklı program türlerinde de ortaya çıkabilir. Parasosyal etkileşim genel olarak alanyazında kişilerin en sevdikleri ya da favori diye adlandırdıkları karakterlerle kurdukları etkileşim olarak geçse de bazı araştırmacılar, kişilerin nötr oldukları ya da sevmedikleri karakterlerle de parasosyal etkileşimin kurulabileceğine işaret etmişlerdir (Arda, 2006; Dibble, 2011; Giles, 2002).

Diğer yandan, alanyazında parasosyal etkileşimle *parasosyal iletişim* kavramlarının genellikle karıştırılan kavramlar olduğu görülmektedir. Parasosyal etkileşim, izleyicinin program esnasında medya karakterine verdiği tepkileri içerirken, Parasosyal ilişki izleyicinin program esnasında ve sonraki süreçte uzun süreli

yorumlamaları ve düşüncelerini içeren bir kavramdır. Yani, parasosyal etkileşimin uzun süre devam etmesiyle parasosyal ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, parasosyal etkileşimin derecesine bağlı olarak parasosyal ilişkilerin de derecesi de değişebilmektedir. Bir başka deyişle, parasosyal etkileşimin derecesi, parasosyal ilişkinin yoğunluğunu etkileyen bir değişken olabilmektedir (Schmid ve Klimmt, 2011). Ayrıca bazı araştırmacılara göre (McDonald ve Hu, 2005; Schramm ve Wirth, 2010) parasosyal etkileşimde izleyicinin medya karakteriyle kurduğu ilişkinin davranışsal boyutu önemliyken, parasosyal ilişkide izleyicinin medya karakteriyle kurduğu ilişkideki duygusal, psikolojik ve bilişsel süreçleri daha önemlidir. *Özdeşleşme*, yine parasosyal etkileşimle karıştırılan ve açıklanması gereken bir diğer kavramdır. Özdeşleşme, bireyin medya karakterinin yerinde olma, ona benzeme, onunla birleşme arzusunu ifade eden bir terimdir. Ancak, parasosyal etkileşim, medya karakteriyle ilişkiyi sürdürme ve güçlendirme isteğini, medya karakterini kendine yakın ve arkadaş gibi hissetmeyi içerir. Yani özdeşleşmede kişi, o medya karakterinin gözünden olayları değerlendirir, onun penceresinden bakmaya çalışır. Parasosyal etkileşimde ise sosyal ilişkilere benzer bir durum olarak izleyici, medya karakterine kendini yakın görür, bir yakınlık bağı oluşturur ama o medya karakteri gibi olmak istemez (Giles, 2002).

Kişilerarası ilişkilerin sonlanmasına benzer bir biçimde, parasosyal ilişkilerin de bir sonu vardır. Bu noktadan hareketle geliştirilen *parasosyal ayrılık*, parasosyal bağlar kurulan medya karakterinin programdan ayrılması ya da programın sonlanması gibi durumlarda gerçekleşir. Bu gibi durumlarda izleyici, programı izlemekten vazgeçer ya da o medya karakterine karşı daha az ilgi duymaya başlar (Cohen, 2003). Aralarında farklılıklar olsa da sosyal ilişkilerde yaşanan ayrılık ile parasosyal ayrılık arasında benzerlikler de vardır (Cohen, 2003, 2004). Yakın ilişkilerin bitmesinin yalnızlık, kaygı,

depresyona neden olabildiği bilinmektedir (McCarthy, Lambert ve Brack, 1997). Benzer olarak, medya yoluyla yakın ilişki kurulan medya karakterlerinden ayrılma olarak tanımlanan parasosyal ayrılığın da bireylerde olumsuz etkiler bıraktığını gösteren çalışmalara raslanmaktadır (Cohen, 2003, 2004; Eyal ve Cohen, 2006). Bazı çalışmalarda, medya karakteriyle kurulan ilişkinin gücü ne kadar yoğunsa, parasosyal ayrılığa verilen tepkinin de o derece yoğun olacağı vurgulanmaktadır (Cohen, 2003, 2004; Eyal ve Cohen, 2006). Örneğin; Meyrovitz (1994), Elvis Presley ve John Lennon'ın ölümünden sonra bu kişilerle parasosyal bağlar kuranların uç duygusal tepkiler verdiklerini belirtmiştir. Ancak, parasosyal ayrılığın gerçek hayattaki ayrılıklar kadar stresli bir durum olmadığı da vurgulanmaktadır. Örneğin, Cohen (2003), ergenler ve yetişkinlerle yaptığı bir çalışmada katılımcılara favori medya karakterleri programdan ayrılrsa ne hissedeceklerini sormuştur. Genellikle daha güçlü parasosyal ilişki geliştiren kadınların, parasosyal ayrılık söz konusu olduğunda beklendiği gibi yüksek düzeyde stres yaşamadıkları bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada, ergenlerin hem daha duygusal hem de medya karakterlerine daha bağlı oldukları için parasosyal ayrılığa gösterdikleri tepkilerin de yetişkinlerden daha yoğun olduğu gözlenmiştir (Cohen, 2003). Ek olarak, Eyal ve Cohen (2006), yalnızlık, bağlılık, karakterin algılanan popülerliği, karakterle kurulan parasosyal ilişkinin gücü ve programa karşı tutumların parasosyal ayrılığın güçlü yordayıcıları olduğunu belirtmişlerdir.

1.1.2. Parasosyal Etkileşim ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Parasosyal etkileşimle ilgili yapılan ilk çalışmaların, daha çok haber programları ya da haber spikerleri (Howlberg, 1984; Levy, 1979; Rubin, Perse ve Powell, 1985) ve pembe dizi karakterleri (Kim ve Rubin, 1997; Perse ve Rubin, 1989; Rubin ve Perse, 1987b, Sheffner-Rogers, Rogers ve Singhal, 1998) üzerine gerçekleşse de daha sonraki

yıllarda farklı medya alanlarında yapılan çalışmaların hızlı bir biçimde arttığı gözlenmektedir. Örneğin; televizyon ve radyo talk-show programı sunucuları (Armstrong ve Rubin, 1989; Rubin ve Step, 2000; Rubin, Haridakis ve Eyal, 2003), televizyondan alışveriş sunucuları (Grant, Gutherie ve Ball- Rokach, 1991; Gudelunas, 2006), bilgisayar oyunları (Jin ve Park, 2009; Lewis ve Weber, 2008), komedi (Auter, 1992), aşk romanları gibi yazılı basın kaynakları (Burnett ve Beto, 2000) ve realite show içerikli televizyon programları (Nabi ve ark., 2006) gibi farklı medya araçları kullanılarak yapılan araştırmalar da yapılmaktadır. Bu bağlamda, parasosyal etkileşim alanında yapılan araştırma örneklerinde, çalışmanın amacı doğrultusunda pembe dizi karakterleri ile kurulan parasosyal etkileşim çalışmalarından da örnek vermek yararlı olacaktır. Örneğin, Sood ve Rogers (2000) *Hum Log* adlı dizi için seyirciler tarafından yapılan yorumları içeren mektupların içerik analizini yapmışlardır. Çalışmanın sonucu, izleyicilerin katılımının bilişsel, duyuşsal, davranışsal, çıkarımsal ve eleştirel boyutlardan oluştuğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, parasosyal etkileşim açısından değerlendirildiğinde, parasosyal etkileşim düzeyi yüksek olan izleyicilerin, diziye olan bilişsel, duyuşsal, davranışsal, çıkarımsal ve eleştirel katılımlarının daha yüksek olacağına dair bir çıkarım yapılabilir.

Parasosyal etkileşim çalışmalarında en çok incelenen konulardan bir tanesi de *yalnızlıktır*. Yalnız olan bireylerin, kişilerarası iletişim yollarındansa aracı iletişim yollarını (medya gibi) tercih ettikleri bazı çalışmalarda bulunmuştur (Perse ve Rubin, 1990; Rubin, Perse ve Powell, 1985). Benzer olarak, bazı çalışmalarda yalnız bireylerin, medya karakterleriyle ilişki kurarak arkadaşlık ihtiyaçlarını giderdikleri de belirtilmektedir (Chory-Assad ve Yanen, 2005; Rubin, Perse ve Powell, 1985; Rubin ve Perse, 1987; Wang, Fink ve Cai, 2008). Ayrıca Greenwood ve Long (2009)

çalışmalarında, bireylerin, yalnızlık ve kaybetmişlik duygusu ile başa çıkmanın bir yolu olarak medya karakterleriyle parasosyal etkileşim içine girdiklerini rapor etmişlerdir. Ancak, parasosyal etkileşim ile yalnızlık arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığını vurgulayan bazı çalışmalara da rastlanmaktadır (Arslan, 2013; Canary ve Spitzberg, 1993; Eyal ve Cohen, 2006; McDonald ve Hu, 2005; Rubin, Perse ve Powell, 1985). Yine başka bir çalışmada parasosyal etkileşimin, sosyal ve romantik yalnızlık söz konusu olduğunda kişilerarası iletişimin yerini tutmadığı belirtilmiştir (Wang, Fink ve Cai, 2008). Parasosyal etkileşim çalışmalarında sıklıkla incelenen diğer bir kavram ise *ait olma gereksinimidir* (Baumeister ve Leary, 1995) ve yapılan bazı çalışmalarda aidiyet ihtiyacı ile parasosyal etkileşim arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Derrick, Gabriel ve Hugenberg, 2009; Greenwood ve Long, 2009).

Benlik saygısı, alanyazında parasosyal etkileşimle ilişki içinde olabilecek bir diğer etmen olarak birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Örneğin; Turner'ın (1993) çalışmasında, düşük benlik saygısı ile medya karakteriyle kurulan parasosyal etkileşim düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Başka bir çalışmada düşük benlik saygısına sahip olan bireylerin, sevdikleri medya karakterleriyle parasosyal etkileşim içine girerek ideal benliklerine daha fazla yaklaştıkları ve bu yolla daha olumlu bir kendilik algısına sahip oldukları görülmüştür (Derrick, Gabriel ve Tippin, 2008). *Kişilik özellikleri*, alanyazında, parasosyal etkileşimi yordayan bir diğer etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Weaver'in (2003) çalışmasında, televizyon izleme güdüsü, Eysenk'in beş boyutlu kişilik modeli temelinde incelenmiştir. Araştırma sonucunda, psikotik ve dışadönük grupla karşılaştırıldığında; nevrotik bireylerin vakit geçirme, arkadaşlık, rahatlama, bilgi edinme ve uyarım gibi nedenlerin etkisiyle daha fazla televizyon izlediği belirlenmiştir. Tsao'nun (1996) içe dönüklük ve dışa dönüklük olmak üzere iki

kişilik boyutunu ele aldığı çalışmasında da içe dönük bireylerin daha fazla televizyon seyrettiği, ancak bu bireylerin dışa dönük bireylere göre daha az parasosyal etkileşim içine girdikleri bulgular arasındadır.

Alanyazında parasosyal etkileşim ile *televizyon izleme süresi* ve *algılanan gerçeklik* gibi etmenler arasında pozitif ilişkiler olduğu bulunmuştur. Auter ve Palmgreen'in (2000) yaptığı çalışmada algılanan gerçekliğin parasosyal etkileşimi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca parasosyal etkileşimin televizyon izleme süresi ile ilişkili olduğu da birçok çalışmada desteklenmiştir (Gleich, 1997; Rubin ve ark., 1985). Beklenildiği gibi televizyon izleme süresi arttıkça, televizyon karakterleriyle parasosyal bağlar kurma eğilimi de artmaktadır.

Parasosyal etkileşimle ilişkisi en çok incelenen demografik değişkenlerden birinin de *cinsiyet* olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda cinsiyetin parasosyal etkileşim üzerinde etkisinin olmadığı vurgulansa da (Cole ve Leets, 1999; Gleich, 1997; Greenwood ve Long, 2011), bazı çalışmalarda da kadınların daha çok parasosyal etkileşime girdikleri (Cohen, 2003; Eyal ve Rubin, 2003; Lather, 2011; Perse, 1990; Theran, Newberg ve Gleason, 2010; Tsao, 1996) görülmektedir. Arslan'ın (2012) son zamanlarda yaptığı çalışmasında kadınların sadece empati kurma boyutundan erkeklerle göre daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Cohen (1997), bu durumu, sosyal ilişkilere benzer bir şekilde, televizyonu kadınların erkeklerden daha fazla *ilişkisel* bir aktivite olarak deneyimlediği, dolayısıyla izlediği medya karakteriyle erkeklerden daha fazla etkileşim kurabileceğiyle açıklamıştır. Ek olarak, bazı parasosyal etkileşim çalışmalarında da (Cohen, 1997; Wang, Fink ve Cai, 2008) cinsiyet aracı değişken olarak kullanıldığında anlamlı farklılıklara ulaşılan çalışmalar da vardır. Örneğin; bir çalışmada (Cohen, 1997), erkeklerin devam eden ilişkisindeki partneriyle ilgili kaygı

yaşadığında televizyona ve dolayısıyla parasosyal etkileşime daha fazla yöneldikleri, kadınlarınsa ilişkilerinin iyi gittiğini düşündüklerinde daha fazla sosyal destek almak için parasosyal etkileşime yöneldikleri ortaya konulmuştur. Başka bir çalışma ise, ergenlik dönemindeki kızların erkeklerden daha fazla parasosyal etkileşim kurdukları, bunun sebebini ise ergenlik dönemindeki kızların kişilerarası ilişkilerde erkeklerden daha fazla güçlük yaşadıkları (Harper ve Marshall, 1991) ve bunu telafi edebilmek için parasosyal etkileşime yönelmeleriyle açıklamıştır (Babb, 1994).

Bireylerin medyayı kullanım biçimleri ve süreleri yaşa göre değişiklik gösterebildiği (Gleich, 1997) için yaş da parasosyal etkileşim düzeyinin farklılaşmasında önemli rol oynayan değişkenlerden biri olarak değerlendirilebilir. Örneğin; McCutheon ve arkadaşları (2002) parasosyal etkileşim davranışlarının (medya karakterini arkadaşı gibi görmek, onun için üzülme ya da sevinme gibi) küçük yaşlardaki kişiler tarafından daha sıklıkla gösterilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Ancak, yaş arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığını işaret eden bazı çalışmaların (Ashe ve McCutheon, 2001; Giles, 2002; Larsen, 1995; McCutheon ve ark., 2002; Rosaen ve Dibble, 2008) yanı sıra yaş ile parasosyal etkileşim arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu söyleyen çalışmalar da vardır (Gleich, 1997; Levy, 1979). Yazarlar bunu da yaşlılık döneminde sosyal desteklerin azalmasıyla açıklamaktadırlar.

Parasosyal etkileşimle ilgili araştırılan bir diğer önemli değişken ise *kültürdür*; ancak alanyazında farklı kültürlerden bireylerin parasosyal etkileşime katılımını inceleyen çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bunlardan bir tanesi Liebes ve Katz'ın (1986) yaptığı çalışmadır. Araplar, Faslılar, Ruslar, İsraililer ve Amerikalıların katıldığı bu çalışmada farklı kültürlerin "Dallas" televizyon dizisini nasıl yorumladıkları ve anladıkları araştırılmıştır. Araştırmacılar, diziyi anlatma ve yorumlama konusunda ilginç kültürel

farklılıkların olduğunu saptamışlardır. Başka bir çalışma ise Schmid ve Klimmt'in (2011) Alman ve Meksikalı katılımcıların Harry Potter karakteri ile geliştirdikleri parasosyal etkileşim düzeyini araştırmak için yapılan çalışmadır. Bu çalışmada, Meksikalıların, Almanlara göre, Harry Potter karakterini sosyal olarak daha çekici algıladıkları görülmüştür. Ayrıca, görevsel çekicilik açısından bakıldığında, bireyci kültüre sahip olan katılımcıların Harry Potter karakterini toplulukçu kültüre sahip olan katılımcılardan daha fazla çekici buldukları bulunmuştur. Dolayısıyla, parasosyal etkileşimin, kültürden kültüre de farklılık gösteren bir kavram olduğunu söylemek mümkündür.

Tüm bunlara ek olarak, alanyazında parasosyal etkileşim için ölçek geliştirmeyi amaçlayan birçok çalışma mevcuttur. İlk Parasosyal Etkileşim Ölçeği izleyicilerin haber spikerleri ile olan parasosyal etkileşim düzeyini belirleyebilmek amacıyla 1985'te Rubin, Perse ve Powell tarafından geliştirilmiştir ve parasosyal etkileşimin standart ölçeği olarak kabul edilmektedir. Bu ölçekte parasosyal etkileşimi ölçmek için kullanılan etmenler; *etkileşim*, *özdeşim kurma*, *dostluk* ve *eşlik etme* olarak belirlenmiştir (Rubin, Perse ve Powell, 1985). Daha sonra Rubin ve Perse (1987) 20 maddelik ölçeği 10 maddeye indirmişler ve izleyicilerle favori pembe dizi karakterleri arasındaki parasosyal etkileşim düzeyini ölçmeye çalışmışlardır. Daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda Rubin ve arkadaşlarının (1985) geliştirdiği ölçeğe farklı boyutların eklenmesiyle bu ölçeğin farklı uyarlamaları ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri, Auter ve Palmgreen'in (2000) Seyirci-Medya Karakteri Etkileşim Ölçeğidir (Audience Persona Interaction Scale). Bu ölçek; favori karakterle etkileşim kurma, favori karaktere olan ilgi, grupla özdeşleşme/etkileşim ve favori karakterin problem çözme becerisi olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ayrıca Schramm ve Hartmann'ın (2008) parasosyal

etkileşimin 3 boyutunu ölçmek amacıyla geliştirdiği Parasosyal Etkileşim Süreç Ölçeği (PESÖ-PSI Process Scale) de daha sonraki yıllarda geliştirilen ölçeklere örnek olarak verilebilir.

1.1.2.1. Ergenlik Döneminde Medya Karakterlerinin Rolü ve Parasosyal Etkileşim

Hem kitle iletişim araçları ve internet kullanımının artmasıyla hem de teknolojideki ilerlemelerle birlikte, medyanın bireyler üzerindeki etkisi çok daha belirgin bir hal almıştır. Bu durum, ergenler için de geçerlidir. Onlar, teknolojik gelişmelerle birlikte, bir anda çok fazla kişiye ulaşma, onlarla haberleşme ve birçok konuda bilgi sahibi olma fırsatına sahiptirler. Televizyonun yanısıra radyo, dergiler, e-mail, sohbet odaları, bilgisayar oyunları, sosyal ağ siteleri, web siteleri gibi medya araçları, onlar için sosyal çevre edinme, arkadaşlık kurma, eğlence, bilgi edinme ve iletişim gibi fırsatlar yaratmaktadır. Bunların yanısıra, medyaya maruz kalmanın, şiddete özendirme, cinsellik konusunda yanlış davranışlara yönlendirme, zararlı alışkanlıklara yol açma, olumsuz beden algısı gibi olumsuz sonuçları da olabilir. Örneğin; medyada daha çok cinsel içeriğe maruz kalan ergenlerin, cinsel ilişkiye girme ve cinsel aktivitede bulunma isteklerinin daha fazla olduğu bulunmuştur (L'Engle, Brown ve Kenneavy, 2006). Ayrıca, zararlı davranışlar içeren medyayı (örn., sigara kullanma, korunmasız cinsel ilişkiye girme, alkol kullanma gibi) daha fazla takip eden ergenlerin, bu davranışları yapmaya daha eğilimli hale geldikleri de bulgular arasındadır (Brown ve Cantor, 2000).

Ergenlerin gelişiminde medya karakterleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Ergenlik; kimlik gelişimi evresine girilen ve ebeveynlerle özdeşim kurmanın sona ermeye başladığı bir dönem olarak değerlendirilebilir (Cramer, 2001). Bu dönemde, özerkliğe doğru yavaş bir geçiş yaşanmakta; ailenin etkisi azalırken arkadaşlara olan bağlılığın

arttığı ve arkadaşlarla daha yakın ilişkiler kurulduğu dönem başlamaktadır (Steinberg ve Silverberg, 1986). Daha önce de belirtildiği üzere, medya karakterlerine olan bağlanma, alanyazında genel olarak parasosyal etkileşim olarak adlandırılmaktadır. Ergenlerin medya karakterlerine olan bağlanma duyguları ve onlarla kurdukları parasosyal etkileşim de, ailevi ilişkilerde özerkliğin artması ve ailenin etkisinin azalmasıyla medya karakterlerini arkadaşları gibi görmeleri sonucunda gelişmektedir (Cohen, 1999). Dolayısıyla, ailenin etkisinin azalması ve arkadaşların etkisinin artmasıyla ergenlerin arkadaş olarak gördükleri medya karakterlerinden daha fazla etkilenecekleri düşünülebilir. Medya karakterlerine bağlanmanın, ergenlerin sağlıklı bir benlik oluşturup devam ettirebilmelerinde, olumlu yönde etkisinin olduğu da belirtilmiştir (Derrick, Gabriel ve Tippin, 2008). Ergenler, davranışlarını medya karakterlerine göre de biçimlendirebilmektedirler (Giles ve Maltby, 2004). Ek olarak, medya karakterleri, ergenlere bu gelişim evresinde onlara farklı benlikler sunmakta, belirli durumlarda nasıl düşünmeleri ve hissetmeleri gerektiğine ilişkin örnekler oluşturmaktadır (Larson, 1995). Benzer olarak, medya karakterleri, ergenlerin hem cinsiyet rollerini geliştirmelerinde hem de cinsel ve romantik konulara ilişkin şemalarını oluşturmalarında da etkili olabilmektedirler (Arnett, 1995). Medya karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşimin ergenlerin yetişkinlikteki ilişkilerine daha kolay bir geçiş sağladığı da bulunan sonuçlar arasındadır (Greene, Adams-Price, 1990). Giles ve Maltby (2004) da yaptıkları çalışmada ergenlerin duygusal özerklikleriyle medya karakterlerine bağlılıkları arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Giles (2002) de, ergenlerin parasosyal davranış sergileme oranlarının yetişkinlerden yüksek olduğunu belirtmiştir. Diğer bir çalışmayla da, daha duygusal ve medya karakterleriyle daha yakın hisseden ergenlerin, parasosyal ayrılık durumu söz konusu olduğunda da yetişkinlerden daha fazla duygusal

tepki gösterdikleri gözlenmiştir (Cohen, 2003). Ayrıca, Theran, Newberg ve Gleason (2010) tarafından ergenlik çağındaki kızlarla yapılan çalışma, katılımcıların % 94'ünün ilgi duydukları bir medya karakteri olduğunu ortaya koymuştur.

Tüm bunlara ek olarak, medyanın en önemli işlevlerinden bir tanesi de, ergenlere yaşamlarında önemli rol oynayan yetişkinleri sunmasıdır. Ergenlik döneminin en temel özelliklerinden biri, ergenlerin yakın çevrelerinden olmayan yetişkinleri kendilerine kahraman, idol veya rol modeli olarak seçmeleridir. Ergen gelişimi kuramında da ergenlerin kendilerine seçtikleri aile ve yakın çevre dışındaki yetişkin modellerin ilerideki yetişkinlik dönemlerine etki edeceği vurgulanmaktadır. Erikson (1965) bu tür ilişkilerin *ikincil bağlanma (secondary attachment)* ile açıklanabileceğini söylemiştir. Greene ve Adams-Price (1990) de ikincil bağlanma kavramını iki ayrı boyutta değerlendirmiştir. Birincisi romantik bağlanma (bir popstara aşık olmak), ikincisi ise bir futbolcuya hayranlık duyma gibi özdeşim kurma yoluyla bağlanma olarak sınıflandırılmıştır. İlk boyut ele alınarak ergen kız çocuklarıyla yapılan bir çalışmada medya karakterleriyle (bu çalışmada Elvis Presley) romantik bağlanma kurmanın, ergenlik döneminde kurulacak yakın ilişkilerin bir provası olduğu bulunmuştur. Ergenlerin Elvis Presley'e bağlanmaları, onların bu dönemdeki cinsel konulardaki akıl karışıklığı yaratan düşüncelerini, duygularını çözmelerini sağlamaktadır (Hinerman, 1992). İkinci bağlanma boyutu ise rol model seçme süreci ile daha çok ilişkilidir. Ergen, bir futbolcuyu ya da dizideki oyuncuyu izlerken onun gibi biri olabilmeyi isteyebilir. Bu durumda o medya karakteri bireye çok önemli ve ilerideki hayatını etkileyebilecek bir rol model oluşturur. Kimi araştırmacılar rol modeli açıklamak için kahraman (hero) kelimesini uygun bulmuşlardır (Bromnick ve Swallow, 1999). Kimi araştırmacılar ise idol kavramını tercih etmişlerdir (McEvoy ve Erickson, 1981).

Özdeşim kurma yoluyla bağlanmayla ilgili Heilman'ın (1998) ergenlerle yaptığı çalışmada, rumuzu "Kara" olan bir katılımcının Kate Moss'u model olarak seçtiği, ileride onun gibi bir model olmak istediği rapor edilmiştir. Ayrıca "Kara", Kate Moss'a benzeyebilmek için diyet yapmaya başlamış ve anoreksik olmuştur. Yani medya karakterleri, ergenlerin beden algısını da etkileyebilmektedir. Bu konuyu araştıran bazı çalışmalarda olumsuz beden algısının, zayıf olan medya karakterleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Dittmar ve Howard, 2004; Groesz, Levine ve Murnen, 2002). Sonuç olarak, ergenler medya karakterlerinden çok fazla etkilenebilmekte, dolayısıyla medya karakterleri ergenlerin gelişiminde önemli rol oynayabilmektedir.

Alanyazında, cinsiyet açısından ergenlerin parasosyal etkileşim düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamdaki çalışmalarda, genellikle medya karakterlerinin ergenlerin beden algısına etkisi üzerine yapılmıştır. Bu çalışmalarda, kız ergenlerin erkeklerden daha fazla medya karakterlerinden etkilendiği gözlenmiştir (Durkin ve Paxton, 2002; Groesz ve ark., 2002; Hargreaves ve Tiggemann, 2002; Maltby ve ark., 2005).

Buraya kadar parasosyal etkileşim kavramı açıklanmış ve parasosyal etkileşim ile ilgili yapılan çalışmalardaki bulgulara yer verilmiştir. Bundan sonraki bölümde ise parasosyal etkileşimle ilişkili olduğu düşünülen ergenlik döneminde sosyal kaygı ele alınacak, daha sonra ise parasosyal etkileşimle ilişkisi açıklanacaktır.

1.2.Ergenlik Döneminde Sosyal Kaygı

DSM-IV'e (*Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders-Fourth Edition*) göre *sosyal kaygı bozukluğu* ya da *sosyal fobi*, sosyal ortamlarda ya da performans gerektiren durumlarda ya da tanımadık insanlar önünde çıkan belirgin ve sürekli devam

eden korku ile açıklanır. Kişi, bu gibi durumlarda, utanmasına neden olabilecek biçimde davranacağı ya da anksiyete belirtileri göstereceği için korkar. Bir başka deyişle, *sosyal kaygı*, başkaları tarafından yapılacak olumsuz değerlendirmelere ve sosyal başarısızlığa karşı aşırı duyarlılık olarak tanımlanabilir (Greco ve Morris, 2005). Sosyal kaygı yaşayan bireyler, hem sosyal etkileşim esnasında hem de gelecek olan sosyal etkileşimler için aşırı derecede kaygı duyarlar (Leary, Kowalski ve Campbell, 1988). Bu bağlamda sosyal kaygı, sosyal ortamlardaki algılanan tehdide gösterilen tepki olarak da açıklanabilir (Rapee, 1991).

Sosyal kaygı, fizyolojik, bilişsel ve davranışsal bileşenlerden oluşur. Sosyal kaygı yaşayan bireyler avuç içlerinin terlemesi, kalbin hızla çarpması gibi fizyolojik semptomlar gösterirken aynı zamanda olumsuz değerlendirileceğinden endişe duyma gibi bilişsel semptomların yanında bir de korku, endişe gibi olumsuz duygusal semptomlar da gösterirler (Rapee, 1995). Tüm bu tepkiler de olası olumsuz değerlendirmeye karşı verilen tepkiler olarak değerlendirilebilir. Kronik sosyal kaygı ise sürekli devam eden izolasyon ve sosyal durumlardan kaçınma gibi sonuçlar doğurabilir (Beidel, Turner ve Dancu, 1985). Düşük düzeylerde seyreden sosyal kaygı, bireyin o an içinde bulunduğu durumla ilgili farkındalığını artırması ve o duruma uygun sosyal tepkileri verebilmesini sağlaması açısından işlevseldir (Baumeister ve Leary, 1995). Ancak yüksek seviyelerde seyreden sosyal kaygı, sosyal durumlarda aşırı rahatsızlık hissinden, sosyal ortamlardan tamamen kaçınmaya kadar giden tepkilere yol açabilir (Rapee, 1995). Sosyal kaygıyı genel olarak açıkladıktan sonra, çalışmanın katılımcıları olan ergenlerdeki sosyal kaygıyı ele almak yararlı olacaktır.

Çocuklar ve ergenler için sosyal kaygı bozukluğu tanısının konabilmesi için, kaygı bozukluğu semptomlarını en az 6 ay boyunca sürekli olarak göstermesi ve kişinin sosyal

işleyişini engellemesi ya da belirli düzeyde stresi yaşaması gerekli olduğu belirtilmektedir (Albano ve ark., 1995). Ayrıca Beidel (1998) sosyal kaygı bozukluğunun (sosyal fobi) ortalama olarak erken ergenlik ile orta ergenlik dönemi arasında başladığını belirtmektedir.

Ergenlik dönemindeki sosyal kaygıyı anlayabilmek için öncelikle ergenlik dönemindeki gelişime bakmak gerekir. Bu dönemin en önemli özelliklerinden bir tanesi biyolojik değişimlerdir. Örneğin hızlı boy uzaması ve kilo artışı, erkeklerde sakalların çıkmaya başlaması, kızlarda göğüs büyümesi, ergenler için rahatsızlık verici ve psikolojik açıdan daha fazla çaba isteyen bir durum haline gelebilir (Steinberg, 1999). İkinci olarak bahsedilebilecek değişim ise bilişsel değişimlerdir. Bu dönemde kişi, kuramsal ve soyut kavramlar üzerine düşünme yetisini kazanmaya başlar. Bu da ergenlerin kendileri hakkında daha fazla düşüncelerine, hem kendilerini hem de çevrelerindeki ilişkileri daha fazla anlamlandırmaya başlamalarına yol açmaktadır (Steinberg, 1999). Sosyal değişimler de ergenlik döneminin önemli özelliklerindedir. Ergenlik dönemi, kişinin özerklik kazanmaya başladığı, arkadaşlık ilişkilerinin daha önemli hale geldiği ve romantik ilişkilerin başladığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Kişi, düşünme yetisini geliştirdikçe, hayatındaki önemli kişilerle olan ilişkilerini şekillendirmeye başlar. Dolayısıyla, ergenlerin yaşadıkları bu değişimler, onların yeni sosyal rollere, fiziksel değişimlere, bilişsel yetilere uyum sağlamalarını gerektirir. Bu durumlar da sosyal kaygıya neden olabilmektedir (Beidel, 1998). Yüksek düzeyde sosyal kaygıya sahip olan çocuklar ve ergenler, sosyal yaşamlarında çok fazla olumsuz durumla karşı karşıya gelirler ve bu da onların sosyal işleyişlerini bozabilmektedir (Beidel, 1998). Ayrıca bu bireylerin arkadaşlık ilişkilerinin çok sınırlı olduğu ve grup aktivitelerine çok isteksiz oldukları bilinmektedir (Albano ve

ark., 1995). Okul ortamında, ergenlerin kaygı yaşadıkları durumlar, öğretmenden yardım istemek, sınıfta konuşmak, yüksek sesle bir şeyler okumak, arkadaşlarıyla etkileşime girmek, grup projelerinde yer almak ve hatta kafeteryada yemek yemek bile olabilir. Ergenler ve çocuklar bu gibi durumlarda mahcup olma, olumsuz değerlendirilme ve reddedilme korkularını yaşayabilmektedirler (Beidel, 1998).

Alanyazında ergenlik dönemindeki sosyal kaygıyı farklı değişkenlerle inceleyen birçok çalışma mevcuttur. Alanyazında, ergenlik döneminde sosyal kaygının, ailesel etmenler (Knappe ve ark., 2012; Morris ve Huffman, 1998; Rapee ve Spence, 2004), arkadaşlık ilişkileri (Erath ve ark.,2010; Sroufe ve ark.,2005; Tillfors ve ark., 2012), algılanan sosyal desteğin düşük olması (LaGreca ve Lopez, 1998), düşük düzeyde benlik saygısı (Jong ve ark., 2012), risk alma davranışları (Alberts, Elkind ve Ginsberg, 2007) gibi değişkenlerle ilişkisini araştıran çalışmalara rastlamak mümkündür.

Yukarıda da belirtildiği üzere, ergenlik döneminin genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemde sosyal kaygı düzeyinin artmasının normal olduğu görülmektedir.

1.3.Sosyal Kaygının Parasosyal Etkileşimle İlişkisi

Daha önce de belirtildiği gibi, kişilerarası ilişkiler ile parasosyal etkileşim arasında çok sayıda benzerlikler vardır. Bu benzerliklerden bir tanesi de sosyal ihtiyaçları karşılamak bağlamında parasosyal etkileşim kurulmasıdır. O halde, sosyal kaygı yaşayan bireylerin kişilerarası ilişkilerinde eksiklikler olduğu için parasosyal etkileşim yoluyla bu eksikliği telafi edebileceği söylenebilir (Schiappa, Allen ve Gregg, 2007). Bu görüş, bazı çalışmalarla da desteklenmiştir. Örneğin; sosyal kaygı yaşayan bireylerin herhangi biriyle sağlıklı iletişim kuramadıkları durumlarda hayali ya da imgesel medya

karakterleriyle iletişim kurdukları bulunmuştur (Hall ve ark., 2007; Tsao, 1996). Utangaç ve sosyal kaygılı bireylerin parasosyal etkileşime daha fazla girdikleri ve bu sayede sosyal destek sağladıkları, kişilerarası ilişkilerindeki eksikliği giderdikleri de bulgular arasındadır (Finn ve Gorr, 1988; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993). Maltby ve arkadaşları (2001) da parasosyal etkileşim olarak da adlandırılan şöhret idolleştirme düzeyi yüksek olan kişilerin, düşük düzeyde psikolojik iyilik hali rapor ettikleri, sosyal işleyişlerinde problemler yaşadıkları ve sosyal kaygıyı daha fazla hissettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Buradan hareketle, parasosyal etkileşimin bireylerde kaygı yaratabilecek olumsuz sosyal ilişki şemalarını ödüllendirici etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir (Greenwood, 2008). Daha önce de belirtildiği gibi, parasosyal etkileşim tek yönlüdür, kontrol izleyicinin elindedir. Bu bağlamda, medya karakteriyle kurulan bağın istendiği zaman bırakılabilmesi, bireyin sosyal kaygı yaşamamasını sağlıyor olabilir (Schiappa, Allen ve Gregg, 2007). Yukarıdaki çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, kişilerarası ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütemeyen sosyal kaygılı bireyler, bazı medya karakterleriyle parasosyal etkileşim kurabilir ve kişilerarası ilişkilerinde elde edemedikleri doyumunu bu yolla elde etmeye çalışabilirler. Bu çalışmada aracı değişken olarak kullanılacak olan sosyal kaygı ile ilişkisi araştırılan bir başka değişken internette gerçek benliktir. Bundan sonraki bölümde internetin ortaya çıkardığı iletişim türü olan çevrimiçi iletişim, internette gerçek benlik ve sosyal kaygı arasındaki ilişkilerle ilgili alanyazın ele alınacaktır.

1.4.Çevrimiçi İletişim, İnternette Gerçek Benlik ve Sosyal Kaygı

Tarih boyunca televizyon, radyo ve telefon gibi birçok medya formu, bireylerin yaşamlarını yönlendirmede çok önemli roller oynamıştır. Telefon, insanların uzak

mesafelerdeki kişilerle iletişim kurabilmelerine, televizyon ve radyo da bireylerin bilgi edinme ve eğlenme, hoş vakit geçirme ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmuştur. Ancak internetin son yıllarda çok fazla gelişmesi, ekonomik açıdan daha uygun hale gelmesi ve günlük hayatta yer edinmeye başlamasıyla bireyler bu tip ihtiyaçlarını internet yoluyla tek bir kanaldan sağlamaya yönelmişlerdir (Kraut ve ark., 1998). Kişiler, birçok nedenden internete başvururlar. Bunlar, belli bir konuda bilgi alabilme, e-mail yoluyla haberleşme, eğlence, ilgi alanlarıyla ilgili bilgi edinme, diğer insanlarla iletişim kurabilme gibi nedenlerdir. Öncelikle internet, diğer medya formlarından farklı olarak insanları son gelişmelerden haberdar eder . Ayrıca, internet, insanların her daim ve kolay ulaşabilecekleri bir medya aracıdır. Bu tür ihtiyaçlar genelde internetin bilgi edinme güdüsüyle ilişkilidir. Buna ek olarak, internet, kişilere sohbet odaları, mesaj panoları, haber grupları, çevrimiçi forumlar ve elektronik e-mail gibi yüz yüze iletişimin dışında başka kişilerle iletişim kurma ve ilgi yeteneklerini başka kişilerle paylaşabilme olanağı sağlar (McKenna ve Bargh, 1999). Bazıları için internet zaten var olan iletişim ağlarıyla daha rahat ve kolay bir şekilde haberleşebilmek anlamı taşıırken, bazıları için ise kendi sosyal çevresi dışında yeni iletişim ağları kurmak anlamında çok yararlı bir medya kanalı anlamı taşır.

Kendi benliklerini kurabilmek ve devam ettirebilmek insanların yaşamları boyunca gerçekleştirmeye çalıştıkları önemli amaçlardır (Baumeister, 1998). İnternet de birçok farklı iletişim uygulamalarıyla bireylere kendi temel inanç ve düşüncelerini başka bireylerin temel inanç ve düşünceleriyle karşılaştırma imkanı tanır, başka düşünceleri ve inançları görme fırsatı verir ve onların kendi benliklerini keşfetmelerine olanak sağlar. İnternet, insanların sosyal kimliklerine uygun iletişim ağları bulma, kendi ilgi ve yeteneklerine göre seçenek bulma konusunda birçok seçenek sunar. Ayrıca, internet

ortamında bu seçenekleri kullanabilmek ve bunlardan yararlanabilmek, diğer medya formlarından çok daha kolaydır. Ek olarak, internette etnik kimlik, sosyo ekonomik statü hatta cinsiyet gibi bazı hassas ya da yanlış algılanmaya yol açabilecek kimlik özellikleri gizlenebilmektedir. Bu da daha rahat ve daha önyargısız ilişkiler kurulmasını sağlayabilmektedir (McKenna ve Bargh, 1999). Dolayısıyla olası ırkçılığın ve cinsiyetçiliğin görece az olduğu internet ortamında bireyler daha yakın ilişkiler kurma fırsatı bulurlar. Ayrıca kişilerarası etkileşimle karşılanamayan yalnızlık, aidiyet duygusu gibi gereksinimlerin, çevrimiçi ortamlarda karşılanabilmesi de olasıdır (Baumeister ve Leary, 1995). Yalnızlık hisseden bireylerin interneti daha fazla kullandıkları, internet ortamında kendilerini daha fazla açtıkları, çevrimiçi iletişime daha fazla yöneldikleri, özel bilgilerini daha fazla paylaştıklarına yönelik bulgular alanyazında vardır (Kraut ve ark., 2002; Moody, 2001; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000). Çevrimiçi iletişimin aidiyet ihtiyacı ve diğer bireylerle iletişim halinde olma için kullanıldığı, Tosun ve Lajunen (2010) tarafından yapılan bir çalışmayla da desteklenmiştir. Bunlara ek olarak, bir çalışmada (Campbell, Cumming ve Hughes, 2006) bir gruptan belirli bir zaman dilimi boyunca internet ortamında sohbet etmeleri istenmiş, diğer gruptan ise böyle bir istekleri olmamıştır. İki grup karşılaştırıldığında internet ortamında sohbet eden bireylerin sohbet etmeyenlere göre algıladıkları sosyal destek düzeyinin arttığı ve sosyal anlamdaki korkularının azaldığı bulunmuştur.

Sonuç olarak; internetin işlevlerinin artması, internetin birçok amaç için kullanılmasını sağlamıştır. Bunlardan biri olan sosyal ihtiyaçları karşılama noktasında devreye giren internet kullanımı, insanların yeni ilişkiler kurabilmelerine, sosyal yaşamlarındaki yetersizlikleri karşılayabilmelerine, benliklerini keşfetmelerine ve yeni iletişim ağları kurabilmelerine yardımcı olmaktadır (McKenna ve Bargh, 1999;

Pornsakulvanich, 2005). Buradan hareketle, bireyler, çevrimiçi iletişimi kullanarak, kendi sanal dünyalarını yaratmakta ve belki de sosyal hayatlarında yaşayamadıkları yakın ilişkileri, internet yoluyla iletişime geçerek yaşamaktadırlar (McKenna ve Bargh, 1999; Pornsakulvanich, 2005).

Çevrimiçi iletişimin sosyal ihtiyaçları karşılamadaki rolü göz önünde tutulduğunda, sosyal kaygısı yüksek olan bireylerin çevrimiçi iletişime daha sık başvuracakları düşünülebilir (Armstrong ve Rubin, 1989). Sosyal kaygı yaşayan bireyler, internet ortamında kendilerini daha iyi ifade edebilir ve yüz yüze iletişimden elde edemedikleri doyum, aidiyet ve bağlanma duygusunu çevrimiçi iletişim yoluyla elde edebilirler (Erwin , 2004). Ayrıca, çevrimiçi iletişim bu bireylerde kaygıya sebep olan sosyal anahtarları yok sayabilme ve böylelikle daha rahat iletişim kurabilme şansı verebilmektedir. Dolayısıyla, bu bireyler internet yoluyla sosyal becerilerini ve kendilerine olan güvenlerini artırabilirler. Sosyal açıdan kaygı yaşayan bireylerin internet ortamında daha fazla ilişki kurdukları birçok çalışmayla da desteklenmiştir (Caplan,2007; Kraut ve ark., 1998). Tam tersi olarak, sosyal kaygı yaşamayan bireyler, yüz yüze iletişimlerinde onlar için gerekli olan doyum, sosyal destek, bağlanma ve aidiyet gibi gereksinimlerini karşıladıkları için internet yoluyla iletişime sosyal kaygısı olan bireylerden daha az başvururlar (McKenna ve Bargh, 1998).

Ergenlik döneminde çevrimiçi iletişim ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiye bakıldığında, bu dönem arkadaşlığın önemli bir yer tuttuğu bir evre olduğu ve arkadaşlığın, psiko-sosyal açıdan birçok yararı olduğu görülmektedir. Bu dönemde kurulan arkadaşlık ilişkileri, kişinin sosyal becerisi, yakınlık kurabilme yetisi, çatışma çözme becerisinin gelişmesine ve empati kurabilmesine olanak sağlamaktadır (Berndt,

1982; Buhrmester, 1990; Hartup, 1993; Price, 1996). Ayrıca ergenlik dönemindeki arkadaşlık ilişkilerinin, kişilerin iyi olma hallerinin, benlik saygılarının ve sosyal uyumlarının önemli yordayıcısı olduğu da bilinmektedir (Hartup, 1993). Dolayısıyla, yeni ilişkiler kurmak için kullanılan çevrimiçi iletişim, internetin ve gelişmiş interaktif teknolojilerin hayatımıza hızla girmesiyle birlikte ergenlerin gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan ergenler açısından bakıldığında, ergenlik dönemindeki online iletişim kanalları (anlık mesajlaşma, sohbet odaları, sosyal ağ siteleri vb.) ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların alanyazında sıkça yer aldığı görülmektedir. Sohbet odaları, sosyal medya siteleri, çevrimiçi oyunlar ve anlık mesajlaşma gibi interaktif teknolojiler, ergenlere başkalarıyla iletişim kurmak için yeni ve çeşitli yollar sunmaktadır. Özellikle utangaç ve sosyal ilişkilerinde başarısız olan ergenlerin çevrimiçi iletişimi kullanarak başkalarıyla etkileşime geçme fırsatı yakaladıkları söylenebilir. Onlar, bu interaktif teknolojileri başkalarıyla iletişime geçmek için kullanmaktadırlar ve sosyal kaygı düzeyinin yüksek olmasının da bu kullanımı daha da artırdığı ya da en azından yüz yüze iletişimin yerine kullanıldığı gözlenmektedir (Pierce, 2009). Ayrıca, sosyal kaygı yaşayan ergenler, yüz yüze iletişimde sıkıntılar yaşarlar ve çevrimiçi iletişim, onlara kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri güvenli bir ortam sunar. Kaygı yaratacak etmenlerden uzak olan çevrimiçi iletişimde ergenler, kendilerini gizleme ihtiyacı hissetmeden iletişim kurabilirler (Schouten ve ark., 2007). Bu çalışmadan da anlaşılacağı üzere, çevrimiçi iletişimde kontrolün ergenlerin elinde olması nedeniyle iletişimi istedikleri gibi yönlendirebildikleri (Schouten ve ark., 2007), bunun sonucunda da sosyal kaygı düzeyi yüksek olan ergenlerin, çevrimiçi iletişimi kullanarak kendilerini daha fazla açtıkları (Valkenburg ve Peter, 2009) bulunan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Görüldüğü gibi, çevrimiçi iletişimin bazı durumlarda kendini daha iyi ifade etmeyi sağladığı ve bazı bireylerin kendilerini çevrimiçi (online) ortamda daha fazla açtıkları bilinmektedir. Bundan sonraki bölümde ise çevrimiçi yollarla kurulan iletişimin yarattığı bir kavram olarak *internette gerçek benlik* ele alınacak ve daha sonra da bu çalışmada aracı değişken olan sosyal kaygı ile ilişkisini kapsayan çalışmalar ele alınacaktır.

1.4.1. İnternette Gerçek Benlik

İnternet kullanımı ile benlik arasında bir etkileşim vardır; çünkü, insanlar benliklerini keşfedebilmek ve koruyabilmek için genellikle internete başvururlar (Baumeister, 1998). İnternet kullanımında etkili olan ve insanların yüz yüze iletişimlerinde büyük ölçüde ortaya çıkaramadıkları benliğe *internette gerçek benlik (True self on the net)* denilmiştir (McKenna ve ark., 2002). Gerçek benlik, bireyin hayatını tam anlamıyla yaşaması ve kendini gerçekleştirebilmesi için keşfetmesi gereken, doğuştan var olan ve değişmeyen özellikleri olarak düşünülebilir. Rogers (1951) da bu kavramı başarılı bir terapidenden sonra, terapi alan kişinin gerçek benliğine yaklaşması sonucundaki hislerini anlatmada kullanmıştır. Yani, gerçek benlik, bireylerin gerçekte var olan tüm özelliklerini içerir ve kişiliğimizin en alt kısmındaki neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilen bölümüdür. Rogers (1951), bunlara ek olarak bireylerin gerçek benliklerini sosyal yaşamlarında var olan normlar ve beklentiler nedeniyle tam olarak gösteremediklerini belirtmiştir.

İnternetin yaygınlaşması ve günlük hayatımızın bir parçası haline gelmeye başlamasıyla ortaya çıkan internette gerçek benlik, McKenna ve arkadaşlarının (2002) gerçek benliklerini yüz yüze iletişimlerde gösteren ve internette gösteren bireyleri ayrı

ayrı incelemeleri sonucunda ilgi çeken konulardan biri halini almıştır. Bu çalışmanın sonucunda gerçek benliklerini internet ortamında ortaya çıkaran kişilerin, internette daha yakın ilişkiler kurabildikleri ve bu ilişkileri gerçek yaşamlarına taşıyabildikleri görülmüştür. Ayrıca, Bargh ve arkadaşları (2002) da gerçek benliği araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, yüzyüze iletişimde gerçek benlik çok önemli değilken, internet ortamındaki etkileşimde gerçek benliğin daha önemli ve ulaşılabilir olduğu ortaya çıkmıştır. İnternette gerçek benlik, alanyazında farklı değişkenlerle de çalışılmıştır. Örneğin; Amichai-Hamburger ve arkadaşları (2002), içe dönük ve nörotik kişiliğe sahip bireylerin gerçek benliklerini internet ortamında yansıtıyorken, dışa dönük ve nörotik olmayan gerçek benliklerini yüz yüze etkileşimlerde daha fazla yansıttıklarını gözlemlemiştir. Bu durumun özellikle içe dönük kişiliği olduğu için kişilerarası ilişki kuramayan ve kendini yalnız hisseden bireyler için yararlı olacağı da eklenmiştir.

İnternette gerçek benlik kavramının genel özellikleri ve yapılan bazı çalışmalar ele alındıktan sonra, bir sonraki bölümde, internette gerçek benlik ile sosyal kaygı arasındaki ilişki anlatılacaktır.

1.5.İnternette Gerçek Benlik ve Sosyal Kaygı

İnternette gerçek benlik, internet ortamında benliklerini yansıtabilen bireyler için kullanılan bir kavramdır (McKenna ve Bargh, 2000; McKenna ve ark., 2002). Bu kavram yeni bir kavram olmasına rağmen, internette gerçek benlik ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara sıkça rastlanmaktadır (McKenna ve ark., 2002; McKenna ve Bargh, 2000; Tosun ve Lajunen, 2009). İnternet ortamındaki etkileşimde hem sosyal bileşenler sınırlı olduğu, hem de kimliğin gizlenebilmesine olanak sağladığı için sosyal kaygı yaşayan bireylerin, çevrimiçi iletişimde gerçek benliklerini daha fazla

ortaya çıkarabildikleri görülmüştür (McKenna ve Bargh, 2000). McKenna ve ark., (2002), sosyal açıdan kaygılı bireylerin kendilerini çevrimiçi iletişim kurarken yüz yüze iletişimden daha rahat hissettiklerini ve daha iyi ifade ettiklerini bulmuşlardır. Tosun ve Lajunen (2009) de yaptıkları bir çalışmada bu durumu destekler sonuç bulmuşlardır. Bu çalışmaya göre, internet ortamındaki iletişiminde gerçek benliğini ortaya çıkaran bireyler, ortaya çıkarmayanlara göre interneti daha çok arkadaşlık kurma gibi sosyal araç olarak kullanma eğilimindedirler.

Özetle, bu konuda yapılan çalışmalar dikkate alındığında, internette gerçek benlik ile sosyal kaygı arasında pozitif bir ilişki olacağı düşünülebilir.

Bundan sonraki bölümde ise çalışmada bağımsız değişkenlerden biri olan kendilik algısı kavramı açıklanacak, ergenlerde kendilik algısı kavramına değinilecek ve en son olarak da kendilik algısı ile sosyal kaygı arasındaki bağlantı açıklanmaya çalışılacaktır.

1.6.Ergenlerde Kendilik Algısı

Kendilik, kişinin kendisi hakkındaki bakış açıdır ve kişilerin çevreyi, kendi deneyimlerini anlamlandırması sonucunda biçimlenir. Kendilik, alanyazında, bireylerin sosyal karşılaştırmaları, diğer kişilerden aldıkları geri bildirimler ve atıfların da etkisiyle şekillenen bir kavram olarak geçmektedir (Shavelson ve ark., 1976). Davranışsal yaklaşımla oluşturulan bir modele göre, kendilik; yeterlilik, aile, fiziksel, sosyal ve duygulanımsal boyutlardan oluşur ve bu boyutlar birbirleriyle etkileşim halindedir. Ayrıca tüm boyutlar kendi içlerinde genel bir kendilik algısını da barındırırlar (Bracken ve Howell, 1991). Combs'a (1962) göre de, bireyin kendilik algısı, kendisi hakkında neye inandığıdır (Combs'tan aktaran Pajares ve Schunk, 2002). Dolayısıyla bireyin kendini doğru bir biçimde değerlendirebilmesi, kendini ne kadar iyi bildiğine bağlıdır

(Pajares ve Schunk, 2002). Ek olarak Coopersmith (1967), her insanın kendilik algısının onun için önemli olan kişilerin o insanı nasıl gördüğünün bir yansıması olduğuna işaret etmektedir (Coopersmith'ten aktaran Pajares ve Schunk, 2002). Ancak, kişinin bir alandaki kendilik algısı diğer alandaki algısından tamamen farklı yönde olabilir. Örneğin, kişinin matematik alanındaki kendilik algısı olumlu iken, edebiyat alanındaki kendilik algısı olumsuz olabilir. Bu anlatılanlar bağlamında, kişinin kendilik algısının, kendilik değerini yargılamasıyla birlikte hayatı boyunca deneyimlediklerini harmanlaması ile elde edildiği düşünülebilir (Pajares ve Schunk, 2002).

Hatırlanacağı gibi, ergenlik döneminde kişi; karşılaştırma, değerlendirme yapabilme ve farklı benliklerini bütünleştirme yetisini kazanmaya başlar. Ayrıca bu dönemde kişi kendi benliğini kontrol edebilecek ve yönlendirebilecek duruma gelmiştir. Ergenlik döneminde başkalarının değerlendirmelerini göz önünde bulundurarak genellemelere varabilmek için bireyin soyut düşünme becerisinde önemli bir artış görülür. Bu yeti ise ergeni, iki tip bilişsel değerlendirmelere açık hale getirmektedir. Bunlardan biri, *karşılaştırmalı değerlendirme (comparative appraisal)*, diğeri ise *yansıtılan değerlendirmedir (reflective appraisal)*. *Karşılaştırmalı değerlendirme*, kişinin kendini başkalarıyla karşılaştırarak kendi becerilerini değerlendirebilmesi ve böylelikle benliği hakkında daha doğru bir görüşe sahip olmasıdır. Bu durum da ergenlerin olumlu, olumsuz ya da nötr kendilik algılarının oluşmasına olanak sağlar. *Yansıtılan değerlendirmede* ise ergen, başkalarının kendine karşı olan tutumlarını anlamaya başlar ve bu durum, ergenin benlik hakkındaki gerçek algısını ve başkalarının kendisiyle olan ilişki algısını karşılaştırmaya yardımcı olur (Costanzo ve ark., 1995). Aslında ergenliğe kadar, kişi, kendilik algısı ve başkalarının kendisine yönelik beklentileri arasındaki ayrımı yapacak seviyede değildir. Bu dönemde soyut düşünmeye başlayan kişi, kendine

ilişkin beklentilerini, başkalarının kendi hakkındaki beklentilerini anlamaya başlar ve davranışlarının kültürel normlara uyup uymadığını analiz eder (Higgins, 1989).

1.7. Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı

Sosyal açıdan kaygılı bireyler, başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten çok fazla kaygı duyarlar. Dolayısıyla, bireylerin benlik sunumlarıyla ilgili kaygılar, sosyal kaygı düzeyi yüksek bireylerde çok daha fazladır. Kendilik sunumuyla ilgili bu kaygılar, fizyolojik uyarılmaya neden olur (Leary ve Kowalski, 1995). Bu uyarılmayla birlikte kişi tüm dikkatini tamamen kendine yöneltir, bu da kişinin sosyal durumlarda başarılı bir performans gerçekleştirememesine neden olabilir. Kendini sosyal olarak başarılı gösterme çabasında olan bir birey, bu amacı gerçekleştiremeyeceğine ilişkin bir kaygı yaşıyorsa sosyal olarak kaygılı olarak kabul edilebilir (Leary ve Kowalski, 1995). Bu görüşle paralel olarak, sosyal açıdan kaygılı bireyler ile sosyal olarak kaygı hissetmeyen bireyler arasında kendilik görüşü açısından farklılıklar olabileceği düşünülebilir. Bir çalışmada (Norton ve Hope, 2001), sosyal açıdan kaygılı olanların, sosyal beceri puanlarının düşük olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda, kaygı düzeyi yüksek bireylerin kendilerini daha olumsuz algıladıkları ve diğer kişilerin de onları daha olumsuz algıladıklarına inandıkları belirtilmiştir (Christensen, Murray ve Means-Christensen, 2003; Şahin, Batıgün ve Uzun, 2011). Olumsuz kendilik algısının başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme korkusunu tetiklediği de bulunan sonuçlar arasındadır (Watson ve Friend, 1969). Örneğin, bir öz bildirim çalışmasında sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin, olumsuz değerlendirilme korkusunu daha fazla yaşadıkları ve sosyal etkileşimler esnasında başarılı olma amaçlarına ulaşma beklentilerini düşük puanladıkları görülmüştür (Kocovski ve Endler, 2000). Önceki

çalışmalarla paralel olarak Wilson ve Rapee (2006) de yaptıkları bir çalışmada sosyal kaygılı bireylerin, kaygılı olmayan bireylere göre kişilik özellikleri ile ilgili daha az olumlu bilişe ve inanca sahip olduklarını saptamışlardır. Başka bir çalışmada (Kirkcaldy ve ark., 1998) da kaygı düzeyi yüksek bireylerin, kendilerini daha dürtüsel ve içe dönük algıladıkları ve olumsuz duygulanımlarının daha fazla olduğu gözlenmiştir.

Ergenlik döneminin genel özelliklerinden biri de bireyin, kendiyile ilgili algısını ve başkalarının kendine ilişkin değerlendirmelerini göz önünde bulundurarak, bazı genellemelere varabilme yetisini kazanmasıdır. Ergenlerde, bunun için gerekli olan soyut düşünme yetisinde önemli bir artış gözlenmektedir (Costanzo, 1995). Daha önce de vurgulandığı gibi, ergenlik döneminde kişi; karşılaştırma, değerlendirme yapabilme yetisini kazanmaya başlar ve kendi benliğini kontrol edebilecek ve yönlendirebilecek duruma gelir. Sonuç olarak, bu becerileriyle, kendi tavırlarının kültürel normlara uyup uymadığını analiz eder ve toplumsal bir özellik kazanır (Higgins, 1989). Buradan hareketle, ergenlik döneminin önemli özellikleri olan bilişsel, psikolojik ve biyolojik gelişmelerin de etkisiyle ergenlerin kendini tanıma, keşfetme, başkalarıyla karşılaştırma süreçlerinde kendilik algısının önemli bir yer tuttuğu ve kendilik algısının sosyal kaygıyı yordadığı düşünülebilir.

1.8.Araştırmanın Amacı

Televizyon dizileri, günlük hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. İnsanlar her hafta evlerinde o karakterleri ağırlamayı arzularlar. En sevdikleri dizi için planlarından vazgeçip her hafta aynı saatte televizyon başında olmak için uğraşırlar. Dizilerde yer alan medya karakterlerini kendi arkadaşlarıymış

gibi görüp, diziden ayrıldıklarında üzülüp, sinirlenebilirler. Onlar sevindiklerinde sevinebilir, dizide başlarına iyi bir şey geldiğinde onlarla birlikte mutlu olabilirler. Medya karakterleri başarısız olduklarında ya da yenilgiye uğradıklarında da onlarla birlikte üzülebilirler. Onları televizyonda seyrederken bir yakınıyla konuşuyormuş gibi hissedebilir, yalnızlığını, mutsuzluğunu, sevincini paylaşabilirler. Dizi bittikten sonra dizideki olaylar üzerine yorumlar yapabilir, düşünebilir ve bunları çevresindekilerle paylaşabilirler. İnsanlar, böylesine yakın hissettikleri medya karakterleriyle tek yönlü bir etkileşim içine girdiklerinde aralarında bir bağ oluşur ve bu bağa alanyazında “parasosyal etkileşim” adı verilmiştir (Horton ve Wohl, 1956).

Parasosyal etkileşim, doğası gereği, yüz yüze ilişkilerde rastlanmayan, tek yönlü ve izleyicinin kontrol ettiği bir etkileşim türüdür (Horton ve Wohl, 1956). Bu nedenle, kişilerarası ilişkilerinde yeterli doyuma ulaşamayan kaygılı kişilerin, parasosyal etkileşime daha fazla girdikleri söylenmektedir. İnternette gerçek benlik düzeyi yüksek olan kişiler için de benzer süreçler işler. İnternette kendini daha iyi ifade edebilen ve benliklerini daha iyi yansıtabilen yani, internette gerçek benlik düzeyleri yüksek olanların, genellikle kişilerarası ilişkilerinde yetersizlik deneyimledikleri görülmektedir (McKenna ve ark., 2002). Ayrıca, internette gerçek benliklerini daha fazla yansıtan kişilerin sosyal kaygı düzeylerinin de yüksek olacağı (McKenna ve Bargh, 2000; McKenna ve ark., 2002; Tosun ve Lajunen, 2009), bununla birlikte, sosyal açıdan kaygılı kişilerin de daha fazla parasosyal etkileşim içine girecekleri (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993; Tsao, 1996) bulunmuştur. Bu nedenle bu bireylerin de parasosyal etkileşim kurma eğilimlerinin yüksek olabileceği düşünülebilir. Benzer olarak, olumsuz kendilik algısına sahip bireylerin, yüz yüze

iletişimlerinde kendilerini rahat hissetmedikleri için, etkileşimin kendi kontrollerinde olduğu ve daha kolay bir yol olan parasosyal etkileşime yönelme ihtimallerinin daha fazla olduğu düşünülebilir. Büyüksahin-Sunal ve Durak-Batıgün (2014) de çalışmalarında olumsuz kendilik algısına sahip evli kadınların parasosyal etkileşim düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ek olarak, olumsuz kendilik algısı ile sosyal kaygı arasında pozitif bir ilişki olduğunu (Christensen, Murray ve Means-Christensen, 2003; Kirkcaldy ve ark.,1998; Norton ve Hope, 2001) ve sosyal kaygı düzeyi yüksek kişilerin, parasosyal etkileşim düzeyinin de yüksek olduğunu (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner,1993; Tsao, 1996) belirten çalışmalar da bu durumu desteklemektedir.

Ülkemizde, ergenlik dönemindeki parasosyal etkileşim çalışmalarına da rastlanmamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmayla, öncelikle, ergenlerin gelişimlerinde önemli payları olan medya karakterleriyle kurdukları parasosyal etkileşim hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Bu çalışmanın bir diğer önemli amacı ise internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı bağımsız değişkenlerinin çalışmanın bağımlı değişkeni olan parasosyal etkileşimi yordama gücüne bakılacak olmasıdır. İnternette gerçek benlik ve kendilik algısı değişkenlerinin parasosyal etkileşimi yordamasında sosyal kaygının aracı rolünün incelenecek olması bu araştırmanın üçüncü önemli amacıdır. Dördüncü amaç olarak ise ergenlerde parasosyal etkileşimin cinsiyet değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek gösterilebilir. Çalışmanın örnekleme olan lise öğrencilerinin yaş açısından parasosyal etkileşim düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek ise çalışmanın beşinci ve son amacıdır.

1.9. Araştırmanın Denenceleri

Şimdiye kadar özetlenen alanyazın ışığında araştırmanın denenceleri aşağıdaki gibi olacaktır:

1) Çalışmanın bağımlı değişkeni üzerinde cinsiyetler açısından farklılık beklenmektedir. Özgül olarak;

1A) Kız çocukların, erkeklere göre daha fazla parasosyal etkileşim kurmaları beklenmektedir.

2) Çalışmanın bağımlı değişkeni üzerinde yaş açısından farklılık beklenmektedir. Özgül olarak;

2A) Ergenlerin yaşları arttıkça, parasosyal etkileşim düzeyinin azalması beklenmektedir.

3) İnternette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygının parasosyal etkileşim toplam puanını yordaması beklenmektedir. Özgül olarak;

3A) İnternette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygının parasosyal etkileşim toplam puanını pozitif yönde yordaması beklenmektedir.

4)İnternette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracılık etmesi beklenmektedir. Özgül olarak;

4A)İnternette gerçek benliğin, parasosyal etkileşim toplam puanını sosyal kaygı aracılığı ile yordaması beklenmektedir.

5) Kendilik algısı ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracılık etmesi beklenmektedir. Özgül olarak;

5A)Olumsuz kendilik algısının, parasosyal etkileşimi, sosyal kaygı aracılığı ile yordaması beklenmektedir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın örneklemini oluşturan kişilerin demografik özellikleri, veri toplama araçları ve araştırmanın ne şekilde yürütüldüğüne dair bilgiler sunulmuştur. Katılımcılar bölümünde araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin demografik bilgileri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Veri toplama araçları bölümünde çalışmada kullanılan Demografik Bilgi Formu, Parasosyal Etkileşim Ölçeği, İnternette Gerçek Ben Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ve Etkileşim Kaygısı Ölçeği tanıtılmıştır. İşlem bölümünde ise araştırmanın ne şekilde yürütüldüğüne dair bilgiler verilmiştir.

2.1.Katılımcılar

Araştırma örneklemini Ankara'da eğitim görmekte olan lise 9., 10., 11. ve 12. sınıfta okuyan 416 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar, 206'sı kız (%49.5), 210'u erkek (%50.5) öğrenciden oluşmakta ve katılımcıların yaşları 15 ile 18 yaş arasında değişmektedir. Katılımcılardan 114'ü 15 yaşında (%27.4), 139'u 16 yaşında (%33.4), 113'ü 17 yaşında (%27.2) ve 50'si (%15.1) 18 yaşındadır. Katılımcıların anne eğitim düzeylerine bakıldığında 3 annenin (%0.7) okur-yazar olmadığı, 154 annenin (%37) ilkokul mezunu, 72 annenin (%17.3) ortaokul mezunu, 130 annenin (%31.3) lise mezunu, 50 annenin (%12) üniversite mezunu olduğu ve 7 annenin (%1.7) lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların baba eğitim düzeylerine bakıldığında ise, 71 babanın (%17.1) ilkokul, 60 babanın (%14.4) ortaokul, 143 babanın (%34.4) lise, 129 babanın (%31) üniversite, 13 babanın da (%3.1) lisansüstü mezunu oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların aileleri tarafından kazanılan aylık gelir

miktarının ortalaması ise 2,734,25TL olarak bulunmuştur. Çizelge 2.1'de katılımcıların demografik özelliklerini göstermektedir.

Katılımcıların 53'ü (%12.7) bir günde hiç televizyon izlemediklerini, 225'i (%54.1) günlük 1-2 saat arası, 124'ü (%29.8) günlük 3-5 saat arası, 6'sı (%1.4) 6-8 saat arası, 6'sı (%1.4) da 8 saat ve üzeri televizyon izlediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, izlenen yabancı dizilerin sayısına bakıldığında, katılımcıların 227'si (%54.6) hiç yabancı dizi izlemediklerini, 52'si (%12.5) 1 tane, 48'i (%11.5) 2 tane, 39'u (%9.4) 3, 27'si (%6.5) 4 tane, 15'i (%3.6) 5 tane, 7'si (%1.7) 6 tane, 1'i (%0.2) 7 tane yabancı dizi izlediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak, izlenen yerli dizi sayısına bakıldığında, katılımcıların 130'u (%31.3) 1 tane, 120'si (%28,8) 2 tane, 54'ü (%13) 3 tane, 18'i (%4.3) 4 dizi, 11'i (%2.6) 5 tane ve 83'ü (%20) 8 yerli dizi izlediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların televizyon izleme miktarları, izledikleri yerli ve yabancı dizi sayılarına ilişkin bilgiler Çizelge 2.1'de gösterilmiştir.

Katılımcılardan 40'ı (%9.6) bir gün boyunca hiç internet kullanmadığını ifade ederken, 193'ü (%46.4) günlük 1-2 saat arası, 110'u (%26.4) 3-5 saat arası, 31'i (%7.5) günlük 6-8 saat arası ve 42'si (%10.1) 8 saat ve üzeri internet kullanımının olduğunu ifade belirtmişlerdir.

Bunlara ek olarak, katılımcıların en sevdikleri yerli, yabancı diziler ve en sevdikleri karakterlere ilişkin bilgiler Ek-1, Ek-2, Ek-3'te gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Araştırma Örnekleminin Demografik Özellikleri.

Değişken	Frekans	%
Cinsiyet		
Kız	206	49.5
Erkek	210	50.5
Yaş		
15	114	27.4
16	139	33.4
17	113	27.2
18	50	12
Anne Eğitim		
Okur Yazar Değil	3	0.7
İlkokul Mezunu	154	37
Ortaokul Mezunu	72	17.3
Lise Mezunu	130	31.3
Üniversite Mezunu	50	12
Lisansüstü Mezunu	7	1.7
Baba Eğitim		
Okur Yazar Değil	0	0
İlkokul Mezunu	71	17.1
Ortaokul Mezunu	60	14.4
Lise Mezunu	143	34.4
Üniversite Mezunu	129	31
Lisansüstü Mezunu	13	3.1
Günlük Televizyon İzleme Süresi		
Hiç İzlemem	53	12.7
1-2 saat	225	54.1
3-5 saat	124	29.8
6-8 saat	6	1.4
8 saat ve üzeri	6	1.4
Yanıt Yok	2	0.5
İzlenen Yerli Dizi Sayısı		
1	24	8,2
2	60	20,4
3	69	23,5
4	55	18,7
5	84	28,6
8	2	0,7

İzlenen Yabancı Dizi Sayısı		
Hiç izlemem	227	54.6
1	52	12.5
2	48	11.5
3	39	9.4
4	27	6.5
5	15	3.6
6	7	1.7
7	1	0.2

Günlük İnternet Kullanım Süresi		
Hiç kullanmam	40	9.6
1-2 saat	193	46.4
3-5 saat	110	26.4
6-8 saat	31	7.5
8 saat üzeri	42	10.1

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanması amacıyla Demografik Bilgi Formu, Parasosyal Etkileşim Ölçeği, İnternette Gerçek Ben Ölçeği, Kendilik Algısı Ölçeği (Sosyal Karşılaştırma Ölçeği) ve Etkileşim Kaygısı Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Bu form, katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin sorulardan (örn.,cinsiyet, yaş, sınıf, anne - babanın eğitim durumu, anne - babanın ekonomik durumu), televizyon ve dizi izleme ile ilgili sorulardan (örn.,günlük televizyon izleme süresi, bir haftada kaç yabancı dizi izlendiği, bir haftada kaç yerli dizi izlendiği, en sevilen dizi, en sevilen dizi karakteri) ve bunlara ek olarak,

katılımcıların internet kullanımlarıyla ilişkin sorulardan (örn.,günlük internet kullanım süresi) oluşmaktadır.

2.2.2. Parasosyal Etkileşim Ölçeği (PEÖ)

Özgün ölçek (Parasocial Interaction Scale-PSI), Rubin, Perse ve Powell (1985) tarafından izleyiciler ve onların favori haber spikerleri arasındaki parasosyal etkileşimi ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Özgün ölçek 20 maddeden oluşmaktadır.. Daha sonra, Rubin ve Perse (1987) 20 maddelik özgün ölçeği 10 maddeye indirmiş ve bu ölçek, izleyiciler ile onların favori dizi film karakterleri arasındaki parasosyal etkileşimi belirlemek için uyarlanmıştır.

Bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ise Arda (2006) tarafından yapılmıştır. 6 madde 1985'teki özgün ölçekten ve 8 madde bu ölçeğin kısa versiyonu olan 1987'deki ölçekten alınmıştır. Uyarlama çalışmasında ölçekteki 2., 5., 6., 9., 13. ve 14. maddeler Rubin ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen ölçekten; 1., 3., 4., 7., 8., 10., 11. ve 12. maddeler ise Rubin ve Perse (1987a) tarafından geliştirilen ölçekten alınarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla, ölçek toplamda 14 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, favori dizi film karakterlerini yazıp daha sonra bu karakterle ilgili kesinlikle katılmıyorum (1)'den kesinlikle katılıyorum (5)'e kadar olan maddeleri cevaplamakla yükümlü tutulmaktadır. Uyarlama sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .94 olarak belirlenmiştir. Ölçekte 3 faktörlü yapı gözlenmektedir. Bunlar; arkadaşlık, empati ve ilgi duyma olarak sınıflandırılmıştır. Arkadaşlık alt boyutunun güvenilirlik katsayısı .78 olarak belirlenmiştir.(örn: Onu sanki eski bir arkadaşım gibi iyi tanıyorum.) Empati alt boyutunun güvenilirlik katsayısı .75 iken (örn: Dizideki en sevdiğim karakter bir hata yaptığında veya başından olumsuz olaylar geçtiğinde onun adına üzülüyorum), ilgi duyma alt

boyutunun ise güvenilirlik katsayısı .78'dir (örn:En sevdiğim dizi karakterini görmek için bir sonraki bölümü ipe çekiyorum.). Ölçekte, 3.,6.,9.,14. Maddeler arkadaşlık alt boyutunda, 1., 2., 4., 10. ve 13. Maddeler empati alt boyutunda ve 5., 7., 8., 11., 12. Maddeler ise ilgi duyma boyutunda değerlendirilmektedir. Ölçekte tersine puanlanan madde bulunmamaktadır.

2.2.3. Etkileşim Kaygısı Ölçeği

Etkileşim Kaygısı Ölçeği (Interaction Anxiousness Scale), Leary (1983) tarafından, bireylerin çeşitli sosyal ortamlarda kaygılanma durumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen 15 maddelik bir ölçektir. Türkçe'ye uyarlama çalışması Sübaşı (2003) tarafından yapılmıştır. Daha sonra ölçek, yine Sübaşı (2010) tarafından ergenlere uygulanmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı .86 olarak belirlenmiştir. Bu ölçek, 5'li likert tipi ölçme sistemine sahiptir ve katılımcılardan buna göre kodlanan maddeleri cevaplamaları istenmektedir (örn:günlük olağan ilişkilerde bile kendimi sıklıkla kaygılı hissedirim). Ölçekteki 3., 6., 10. ve 15. maddeler ters puanlanmaktadır. Yüksek puanlar sosyal etkileşim kaygısında artışa işaret etmektedir.

2.2.4. İnternette Gerçek Ben Ölçeği

İnternette Gerçek Ben Ölçeği (Real Me on the Net Scale), Amichai-Hamburger, Wainapel ve Fox (2002) tarafından kişilerin yüz yüze iletişimden farklı olan internette iç dünyalarını ne ölçüde açtıklarını ve benliklerini internet ortamında ne derece ortaya çıkardıklarını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması ise Tosun ve Lajunen (2010) tarafından yapılmıştır. Toplamda 4 maddeden oluşan, 5'li likert tipine sahip olan bu ölçekte katılımcılardan hiç

katılmıyorum(1)'dan tamamen katılıyorum (5)'a kadar değerlendirilecek olan maddeleri cevaplamaları istenmektedir (örn: Yüz yüze tanıdığım arkadaşlarım benim hakkımda bilmediği pek çok şeyi İnternet arkadaş(lar)ım bilir). Ölçeğin güvenirlik katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur. Yüksek puanlar, kişinin kendisini internette yüksek derecede ifade edebildiğine işaret etmektedir. Ölçekte tersine puanlanan madde bulunmamaktadır.

2.2.5. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Sosyal karşılaştırma ölçeği (SKÖ) (Social Comparison Scale), kişilerin kendilerini başkalarıyla karşılaştırdığında kendilerini nasıl değerlendirdiklerini ölçmektedir. SKÖ'nün özgün formu 5 madde halinde Gilbert ve Trent (1991) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlanması, Şahin ve Şahin (1992) tarafından yapılmıştır. Bazı maddelerin de eklenmesiyle, ölçeğin son hali çift kutuplu 18 madde, 6 noktalı bir boyut üzerinden değerlendirilmesiyle oluşmuştur. Ölçekte birbirinden farklı 18 sıfat çifti bulunmaktadır. Katılımcılardan bu sıfat çiftlerine bakarak, kendilerini 1'den 6'ya kadar değişen aralıkta puanlandırmaları istenmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Yüksek puanlar olumlu kendilik şemasına, düşük puanlar ise olumsuz kendilik şemasına işaret etmektedir.

2.3. İşlem

Demografik Bilgi Formu, Parasosyal Etkileşim Ölçeği, Etkileşim Kaygısı Ölçeği, İnternette Gerçek Ben Ölçeği ve Sosyal Karşılaştırma Ölçeği'nin liselerde uygulanabilmesi için önce Ankara Üniversitesi Etik Kurul'undan onay alınmış,

ardından Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Bu işlemlerden sonra Ankara ili sınırları dahilinde olan çeşitli liselerden 416 öğrenciye ulaşılmış ve ölçekler, öğrencilere sınıf ortamında uygulanmıştır.

Veri toplama işlemi yapılmadan önce öğrencilere, çalışma hakkında sözlü ve yazılı (Bilgilendirilmiş Onam Formu) olarak bilgi verilmiş ve daha sonra uygulama başlatılmıştır. Ayrıca, uygulama esnasında katılımcıların tereddütte kaldıkları noktalarda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılardan kimlik bilgisi istenmemiştir. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

Araştırmanın verileri Mart 2014-Haziran 2014 tarihleri arasında toplanmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde istatistiksel analizlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle, cinsiyet ve yaşın çeşitli değişkenler üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bir sonraki aşamada ise parasosyal etkileşimin hangi değişkenlerle ilişkili olduğu araştırılmış ve son olarak da parasosyal etkileşimi yordayan değişkenlerin ortaya konması amaçlanmıştır.

3.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Analizler

Burada yaşlarına göre sınıflandırılan kız ve erkek katılımcıları çeşitli ölçeklerden aldıkları puanlar yönünden karşılaştırmak için cinsiyet (2) x yaş (4) desenine uygun çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır ve sonuçlar alt başlıklar halinde incelenmiştir. Bunun sonucunda cinsiyet ve yaş temel etkilerinin belirtilen bazı bağımlı değişkenler açısından anlamlı olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan, cinsiyet-yaş ortak etkisi için anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır.

3.1.1. Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Oluşturulan Grupların Parasosyal Etkileşim ve Diğer Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Öncelikle, parasosyal etkileşim, internette gerçek benlik, sosyal karşılaştırma ve sosyal kaygı üzerinde cinsiyet temel etkisinin anlamlı olup olmadığı analiz edilmiştir. Bu bağlamda uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre; cinsiyet temel etkisinin parasosyal etkileşim toplam puanı ($F_{1-405} = 17,06; p < .001, \eta^2 = .04$) ve internette

gerçek benlik ($F_{1-405} = 6.24$; $p < .05$, $\eta^2 = .02$) puanları üzerinde anlamlı etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.1'de görüleceği gibi kızların ($\bar{x} = 48.97$, $s = .92$) parasosyal etkileşim toplam puanı, erkeklerin toplam puanından ($\bar{x} = 43.76$ $s = .86$) yüksektir. Ayrıca, erkeklerin ($\bar{x} = 9.51$, $s = .31$) internette gerçek ben ölçeğinden aldıkları puanlar, kızlardan ($\bar{x} = 8.36$, $s = .34$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Yine varyans analizi sonuçlarına göre; yaş temel etkisinin yalnızca parasosyal etkileşim ($F_{3-405} = 3.22$; $p < .05$, $\eta^2 = .023$) puanı üzerinde anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Yaş temel etkisinin hangi gruplardan kaynaklandığı hangi gruplardan kaynaklandığını inceleyebilmek amacıyla Tukey Kramer testi yapılmıştır. Buna göre, Çizelge 3.1.'den de görülebileceği gibi 15 yaşındakilerin ($\bar{x} = 49.40$, $s = 1.11$) 18 yaşındakilere ($\bar{x} = 43.74$, $s = 1.71$) göre PEÖ'den aldıkları puanlar anlamlı olarak yüksektir.

Çizelge 3.1. Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Oluşturulan Grupların Parasosyal Etkileşim ve Parasosyal Etkileşim ile İlişkili Değişkenlerden Aldıkları Puanların Ortalamaları. Standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.

	Cinsiyet Temel Etkisi s.d.= 1-405				Yaş Temel Etkisi s.d.= 3-405						Hata Vary.
	Kız $\bar{x}$ (ss)	Erkek $\bar{x}$ (ss)	F	Eta ²	15 $\bar{x}$ (ss)	16 $\bar{x}$ (ss)	17 $\bar{x}$ (ss)	18 $\bar{x}$ (ss)	F	Eta ²	
Parasosyal Etkileşim	48.97 (.92)	43.76 (.86)	17.06**	.04	49.40a (1.11)	46.57a (1.00)	45.76a (1.11)	43.74b (1.71)	3.22*	.02	137.28
Kendilik Algısı	66.40 (.99)	68.57 (.93)	2.53	.01	69.77 (1.18)	67.90 (1.12)	67.65 (1.26)	64.23 (1.62)	1.50	.01	160.83
İnternette Gerçek Benlik	8.36 (.34)	9.51 (.31)	6.24*	.02	9.17 (.40)	9.16 (.38)	9.02 (.43)	8.35 (.55)	.55	.004	18.28
Sosyal Kaygı	58.02 (1.12)	57.97 (1.05)	.001	.001	56.79 (1.34)	58.91 (1.27)	57.18 (1.43)	56.75 (1.84)	2.05	.02	203.54

*p< .05; **p< .001

Not: Farklı harfler, ortalamalar arasında anlamlı farklılığa işaret etmektedir.

3.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Parasosyal etkileşim ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri Çizelge 3.2’de gösterilmiştir. Bu bölümde ise sadece araştırmanın amacı için önemli olduğu düşünülen korelasyon değerlerinden bahsedilecektir.

Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre, parasosyal etkileşim değişkeninin sosyal kaygı ($r = .32$; $p < .01$) ve internette gerçek benlik ($r = .35$; $p < .01$) değişkenleri ile pozitif yönde, yaş ($r = -.09$; $p < .01$) ve kendilik algısı ($r = -.15$; $p < .01$) değişkenleri ile negatif yönde anlamlı ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca, yaş ile izlenen yerli dizi sayısı ($r = -.04$; $p < .05$) değişkeni arasında negatif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmüştür.

Çizelge 3.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Yaş (1)	-								
Günlük Tv izleme süresi (2)	.16**	-							
İzlenen Yerli dizi sayısı (3)	-.04*	-.07	-						
İzlenen Yabancı dizi sayısı (4)	-.03	.16**	-.04	-					
Günlük internet kullanım süresi (5)	-.09	.07	-.05	-.09	-				
Parasosyal Etkileşim (6)	-.09**	.01	-.08	-.10	.30**	-			
İnternette Gerçek Benlik (7)	-.05	.07	-.05	-.09	.19**	.35**	-		
Kendilik Algısı (8)	.03	-.05	-.08	.03	-.33**	-.15**	-.10*	-	
Sosyal Kaygı (9)	-.04	.12*	-.02	.04	.44**	.32**	.27**	-.58**	-

*p< .05, **p< .01

3.3. Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Bu çalışmanın temel amacı, ergenlerin parasosyal etkileşim düzeylerini yordayan değişkenlerin belirlenmesidir. Bu bağlamda, *parasosyal etkileşimi* yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Birbirleriyle anlamlı ilişki içinde olan değişkenler analize dahil edilmiştir.

3.3.1. Parasosyal Etkileşim Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Parasosyal etkileşimi yordayan değişkenleri belirlemek için aşamalı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Denklem, korelasyon analizinde parasosyal etkileşimle anlamlı ilişki içinde olan değişkenler girilmiştir. Denklem ilk aşamada demografik değişkenlerin etkisini kontrol etmek amacıyla cinsiyet ve yaş değişkenleri girilmiştir. Ardından, internette gerçek benlik denklem dâhil edilmiştir. Üçüncü adımda kendilik algısı denklem alınmıştır. Dördüncü adımda sosyal kaygı değişkeni denklem dâhil edilmiştir. Değişkenlerin denklem giriş sırası Şekil 3.1.'de özetlenmiştir.

Şekil 3.1. Parasosyal Etkileşimi Yordayan Değişkenler.

Yordanan Değişken

Parasosyal Etkileşim

(Parasosyal Etkileşim Ölçeği Toplam Puanı)

Yordayıcı Değişkenler

(denkleme giriş sırasına göre)

Demografik Değişkenler

(Cinsiyet, yaş)

İnternette Gerçek Benlik

(İnternette Gerçek Ben Ölçeği Toplam Puanı)

Kendilik Algısı

(Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Toplam Puanı)

Sosyal Kaygı

(Etkileşim Kaygısı Ölçeği Toplam Puanı)

Çizelge 3.3. Parasosyal Etkileşimi Yordayan Değişkenler.

Değişken (Regresyon denklemine giriş sırasına göre)	B	Beta	R ²	R ² değ	Uyarlan mış R ²	Hata Varyansı (s.d)	T	F
Demografik Değişkenler								
Cinsiyet	-5.20	-.21	.05	.05	.04	1-411	-4.41***	19.47***
Yaş	-1.59	-.13	.06	.02	.06	2-410	-2.65**	13.40***
İnternette Gerçek Benlik								
İnternette Gerçek Benlik	.92	.32	.16	.10	.16	3-409	7.09***	26.77***
Sosyal Kaygı								
Sosyal Kaygı	.19	.23	.21	.04	.20	4-408	4.57***	26.27***

**p< .01, ***p< .001

Çizelge 3.3.'te görüleceği gibi, denkleme ilk sırada cinsiyet değişkeni girmiştir. Cinsiyet, parasosyal etkileşimi negatif yönde yordarken, varyansa %5'lik bir katkı yapmaktadır, onu izleyen yaş değişkeni de varyansa %2'lik bir katkı sağlamaktadır. Bu iki değişken, parasosyal etkileşimi negatif yönde yordamaktadır (sırasıyla $F_{1-411} = 19.47$; $p < .001$; $F_{2-410} = 13.40$; $p < .001$). Ardından denkleme giren internette gerçek benlik değişkeni varyansa % 10'luk bir katkı sağlamaktadır ($F_{3-409} = 26.77$; $p < .001$) ve parasosyal etkileşimi pozitif yönde yordamaktadır. Sonrasında denkleme giren sosyal kaygı değişkeninin varyansa yaptığı katkı % 4'tür ($F_{4-408} = 26.27$; $p < .001$). Bütün bu değişkenlerin bağımlı değişkende açıkladıkları toplam varyans % 21'dir.

3.4. İnternette Gerçek Benlik ve Kendilik Algısı ile Parasosyal Etkileşim Arasındaki İlişkide Sosyal Kaygı Değişkeninin Aracı Rolünün Değerlendirilmesine İlişkin Analiz Sonuçları

İnternette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim değişkenleri arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolünü değerlendirmek için aracı değişken analizi yapılmıştır. Yordayıcı değişken olarak internette gerçek benlik, yordanan değişken olarak parasosyal etkileşim kullanılmıştır. Aracı değişken olarak ise etkileşim kaygısı ölçeği (sosyal kaygı değişkeni) toplam puanı kullanılmıştır. Sosyal kaygının aracı değişken rolünü değerlendirmek amacıyla yapılan her bir regresyon analizinde, bağımsız değişkenin beta değerindeki farkın ve aracı değişken ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığı incelenmiştir. Beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel Testi kullanılarak değerlendirilmiştir (Kenny, Kashy ve Bolger, 1998).

Araştırmada ileri sürülen değişkenlerin aracı rolü incelenirken Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri göz önüne alınmıştır. Bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için aşağıda belirtilen 4 ölçütü karşılaması gerekmektedir:

1. Yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
2. Aracı değişkenler ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
3. Aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olmalıdır.
4. Aracı değişken(ler) ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır. Aracı değişken modele girdiğinde yordayıcı ve yordanan

değişken arasındaki ilişki anlamlı olmaktan çıkıyorsa tam bir aracı modelden; eğer yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyinde bir azalma oluyorsa kısmi aracı modelden söz edilebilir (Baron ve Kenny, 1986).

Kendilik algısının parasosyal etkileşimi yordamasında sosyal kaygının aracı rolünün değerlendirilmesi için planlanan regresyon analizleri, kendilik algısı parasosyal etkileşimi anlamlı şekilde yordamadığı, başka bir deyişle değişkenler arasındaki ilişkiler Baron ve Kenny'nin (1986) ilk ölçütünü karşılamadığı için yapılamamıştır. Bu nedenle aracı değişken analizine, parasosyal etkileşimi anlamlı şekilde yordayan internette gerçek benlik değişkeni ile devam edilmiştir.

Baron ve Kenny'nin (1986) ilk üç ölçütünün araştırma değişkenleri açısından karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi için internette gerçek benlik, sosyal kaygı ve parasosyal etkileşim arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır (bkz. Çizelge 3. 2.). Çizelge 3.2.'de görüldüğü gibi, her üç değişkenin birbiriyle ilişkisinin anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Tüm değişkenler yukarıda belirtilen ölçütleri karşıladığı için analize devam edilmiştir.

3.4.1. İnternette Gerçek Benliğin Parasosyal Etkileşimi Yordamasında Sosyal Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

İnternette gerçek benliğin, parasosyal etkileşimi ne ölçüde yordadığının ve sosyal kaygının aracı olarak rol oynayıp oynamadığının ortaya konması amacıyla yapılan aracı değişken analizi sonuçları Çizelge 3.4'te verilmiştir.

Çizelge 3.4. İnternette Gerçek Benliğin Parasosyal Etkileşim Düzeyini

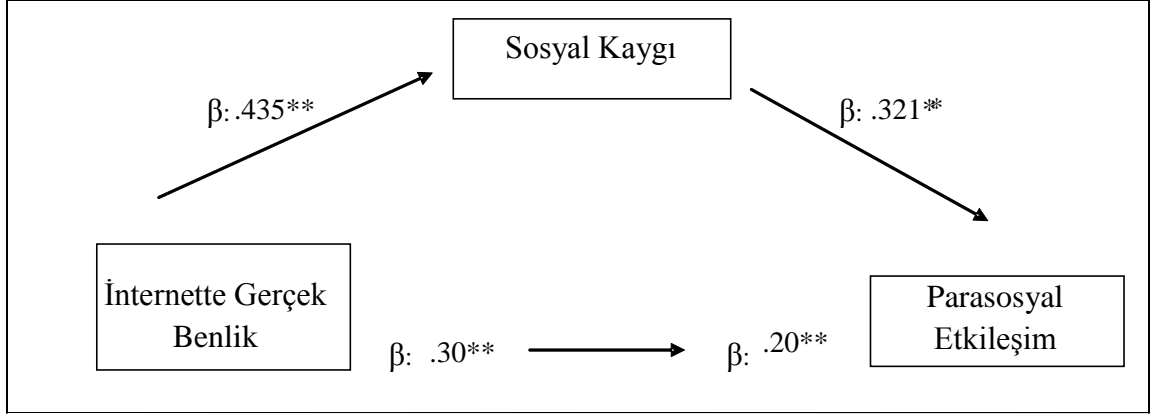
Yordamasında Sosyal Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	R	R ²	Standart Hata	B	beta	T	F Değişim
1	İnternette Gerçek Benlik	.30	.09	.13	.85	.30	6.38***	40.64***
2	İnternette Gerçek Benlik	.37	.13	.15	.56	.20	3.85***	31.95***
	<i>Sosyal Kaygı</i>			.04	.20	.24	4.61***	

***p<.001

Çizelge 3.4.'ten de izlenebileceği gibi, internette gerçek benlik değişkeninin parasosyal etkileşimi anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($R = .30$, $R^2 = .09$, $F(1,413) = 40.63$, $p < .001$). Değişkenin, bağımlı değişkendeki varyansın % 9'unu açıkladığı görülmektedir. Denkleme ikinci blokta sosyal kaygı değişkeni eklendiğinde iki değişkenin birlikte açıkladığı toplam varyans % 13 olmuştur ($F = 21.26$; $sd = 2-412$; $p < .001$). İkinci blokta sosyal kaygı değişkeninin eklenmesiyle internette gerçek benlik değişkeninin açıkladığı beta değerinde .30'dan ($p < .001$) .20'ye ($p < .001$) anlamlı bir düşme olduğu gözlenmiştir. Aracı değişken denkleme girdiğinde yordayıcı değişkenin beta değerinin düştüğü, ancak anlamlılığını yitirmediği için sosyal kaygının, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide kısmi aracı etki gösterdiği ortaya konmuştur. Yapılan Sobel Testi bu aracı etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir, Sobel $z = 3.60$, $p < .001$. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları şekil 3.2'de verilmiştir.

Şekil 3.2. İnternette Gerçek Benliğin Parasosyal Etkileşimi Yordamasında Sosyal Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

* $p < .01$, ** $p < .001$

4.BÖLÜM

TARTIŞMA

Ergenlerin parasosyal etkileşim düzeylerinin cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi bu çalışmanın ilk amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci önemli amacı olarak ise, internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı bağımsız değişkenlerinin çalışmanın bağımlı değişkeni olan parasosyal etkileşim değişkenini yordama gücüne bakılması gösterilebilir. Ayrıca, internette gerçek benlik ve kendilik algısı değişkenlerinin parasosyal etkileşimi yordamasında sosyal kaygının aracı rolünün incelenmesi bu çalışmanın üçüncü önemli amacıdır.

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda hazırlanan denenceleri test etmek için yapılan analizlerin bulguları tartışılmıştır. İlk olarak, çalışmanın örnekleme dair betimleyici istatistikler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada bağımlı değişken olan parasosyal etkileşimin cinsiyet ve yaş açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir. Ardından, çalışmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizine ilişkin bulguların tartışılmasına yer verilmiştir. Daha sonra, parasosyal etkileşimi yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan aşamalı hiyerarşik regresyon analizine ilişkin bulgular tartışılmıştır. Son olarak, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide kısmi aracılık eden sosyal kaygı değişkenine ilişkin aracı değişken analizi bulguları değerlendirilmiştir.

4.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıları cinsiyet ve yaş değişkenleri bakımından karşılaştırmak amacıyla cinsiyet (2) x yaş (4) desenine uygun çok yönlü varyans analizi (MANOVA) uygulanmıştır. Bu gruplar, çalışmanın değişkenleri; parasosyal etkileşim, internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı değişkenleri açısından karşılaştırılmıştır. Bu bölümde belirtilenlere ilişkin bulgular tartışılacaktır.

4.1.1. Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Oluşturulan Grupların Parasosyal Etkileşim ve Diğer Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Cinsiyet ve yaşa göre oluşturulan gruplar, PEÖ toplam puanı açısından karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, cinsiyet temel etkisinin *parasosyal etkileşim* ve *internette gerçek ben* puanları üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu göstermiştir. Buna göre, kızların parasosyal etkileşim toplam puanları, erkeklerin toplam puanlarından yüksektir. Bu bulgu, çalışmanın ilk denencesi olan “*Kız çocukların, erkeklere göre daha fazla parasosyal etkileşim kurmaları beklenmektedir.*” şeklindeki ilk denencesini desteklemektedir. Alanyazında da bu durumu destekler nitelikte bulgulara rastlanmaktadır. Birçok çalışma, kadınların erkeklerden daha yüksek parasosyal etkileşim geliştirdiğini ortaya koymuştur (Cohen, 2003; Eyal ve Rubin, 2003; Lather, 2011; Perse, 1990; Theran, Newberg ve Gleason, 2010; Tsao, 1996). Cohen’in (1997) de belirttiği gibi, kadınlar, ilişki kurmaya erkeklerden daha yatkındırlar. Dolayısıyla, sosyal ilişkilerde de örneklerine rastlandığı gibi, kadınlar, televizyon izlemeyi daha ilişkisel bir şekilde deneyimleyebilir ve izledikleri medya karakterleriyle erkeklerden daha fazla etkileşim kurabilirler (Cohen,1997). Ayrıca, ergenlik dönemindeki kızların erkeklere göre bu dönemde kişilerarası ilişkiler

açısından ve ailesel sorunlar ile ilgili daha fazla güçlük yaşadığı (Harper ve Marshall, 1991) göz önüne alınırsa, kızların bunu telafi edebilmek için daha çok parasosyal etkileşim kurması beklenebilir.

Yaş temel etkisi ise *parasosyal etkileşim toplam puanı* üzerinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre, 15 yaşındakilerin 18 yaşındakilere göre Parasosyal Etkileşim Ölçeği'nden aldıkları puanlar anlamlı olarak yüksektir. Bu bulgu, çalışmanın "*Ergenlerin yaşı arttıkça, parasosyal etkileşim düzeylerinin azalması beklenmektedir.*" şeklindeki ikinci denencesini destekler niteliktedir. Daha önce de belirtildiği gibi, yaş arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığına dair çalışmalar vardır (Ashe ve McCutheon, 2001; Giles, 2002; Larsen, 1995; McCutheon ve ark., 2002; Rosaen ve Dibble, 2008). Ayrıca, McCutheon ve arkadaşları (2002) da parasosyal etkileşim davranışlarının (medya karakterini arkadaşları gibi görmek, onun için üzülme ya da sevinme gibi) küçük yaşlardaki kişiler tarafından daha sıklıkla gösterilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte, ergenlik dönemindeki sosyal değişimler nedeniyle kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar ve sosyal kaygı da göz önüne alındığında daha küçük yaşta olan ve zorluklarla başa çıkmada daha fazla zorlanan 15 yaşındaki ergenlerin, 18 yaşındakilere göre parasosyal etkileşimi daha yoğun yaşadığı düşünülebilir.

4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Korelasyon analizi sonuçları, *parasosyal etkileşim* ile sosyal kaygı, internette gerçek benlik arasında pozitif, yaş ve kendilik algısı arasında da negatif ve anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yaş ile izlenen yerli dizi sayısı arasında negatif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmüştür. Belirtilen bulguların,

genellikle ilgili yazınla tutarlı olduğu görülmektedir. Parasosyal etkileşim ile yaş değişkenleri arasındaki negatif yöndeki anlamlı ilişki de yine alanyazınla tutarlı bir bulgudur. Daha önce de belirtildiği gibi birçok çalışma, yaş arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığını (Ashe ve McCutheon, 2001; Giles, 2002; Larsen, 1995; McCutheon ve ark., 2002; Rosaen ve Dibble, 2008) ve parasosyal etkileşim davranışlarının küçük yaşlardaki kişiler tarafından daha fazla gösterilebildiğini (McCutheon ve ark., 2002) bulmuştur. Ayrıca, parasosyal etkileşim ile sosyal kaygı arasında gözlenen pozitif yöndeki ilişki, ilgili yazınla uyumludur. Sosyal kaygı yaşayan bireylerin kişilerarası ilişkilerindeki eksiklikleri parasosyal etkileşim yoluyla telafi ettikleri, bu sayede sosyal destek sağladıkları (Finn ve Gorr, 1988; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993) ve sağlıklı iletişim kuramadıklarında hayali ve imgesel medya karakterlerine yöneldiklerine (Tsao, 1996; Hall ve ark., 2007) dair görüşler, bu bulguyu destekler niteliktedir. Beklentilerle tutarlı bir diğer bulgu ise, parasosyal etkileşim ile internette gerçek benlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunun gözlenmesidir. Alanyazında, parasosyal etkileşim ile internette gerçek benlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanmamasına karşın, bu çalışmanın amacı doğrultusunda bu iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olabileceğine dair bir görüş oluşturulmuştur. Buna göre internette gerçek benlik düzeyleri yüksek olanların, genellikle kişilerarası ilişkilerinde yetersizlik deneyimledikleri görülmektedir (McKenna ve ark.,2002). Bununla birlikte, internette gerçek benliklerini daha fazla yansıtan kişilerin sosyal kaygı düzeylerinin de yüksek olacağı (McKenna ve Bargh, 2000; McKenna ve ark., 2002; Tosun ve Lajunen, 2009) , sosyal açıdan kaygılı kişilerin de daha fazla parasosyal etkileşim içine girecekleri (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve

Gregg, 2007; Turner, 1993; Tsao, 1996) düşünölmüştür. Buradan yola çıkarak, beklenen bulguya ulaşıldığı görölmektedir. Bunlara ek olarak, parasosyal etkileşimle kendilik algısı arasında negatif yönde ve anlamlı ilişki olması da beklenen bir sonuçtur. Büyükşahin-Sunal ve Durak-Batıgün'ün (2014) de çalışmalarında buldukları kendilik algısı olumsuzlaştıkça parasosyal etkileşim düzeyinin artma eğilimi göstermesi, bu durumu destekleyen bulgular arasındadır. Bununla birlikte, olumsuz kendilik algısına sahip bireylerin, yüz yüze iletişimlerinde başarılı olamadıkları (Kirkcaldy ve ark.,1998; Norton ve Hope,2001; Christensen, Murray ve Means-Christensen, 2003) ve bunu telafi edebilmek için etkileşimin kendi kontrollerinde olduğu daha kolay bir yol olan parasosyal etkileşime yönelme ihtimallerinin daha fazla olduğu düşünölebilir.

4.3. Regresyon Analizlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular bölümünde belirtildiği gibi ergenlerin parasosyal etkileşim düzeylerini yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla tüm katılımcılara hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Bu bölümde parasosyal etkileşim toplam puanını yordayan değişkenlerle ilgili bulguların tartışılmasına yer verilecektir.

4.3.1. Parasosyal Etkileşim Toplam Puanı İçin Yapılan Regresyon Analizi

Sonuçlarının Tartışılması

Bulgular bölümünde Çizelge 3.3'te göröleceği gibi, cinsiyet ve yaş değişkenleri, parasosyal etkileşim toplam puanını negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Ayrıca, yine parasosyal etkileşim toplam puanını, internette gerçek benlik ve sosyal kaygı değişkenlerinin pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı

görülmüştür. Tüm bu değişkenler, toplam varyansın %21'ini açıklamaktadır. Bu bulgular, çalışmanın “*İnternette gerçek benlik, kendilik algısı, sosyal kaygı, parasosyal ayrılık ve bilişsel-davranışsal katılımın parasosyal etkileşim toplam puanını yordaması beklenmektedir.*” şeklindeki üçüncü denencesini, kendilik algısının parasosyal etkileşimi yordamasına ilişkin denence hariç desteklediğini göstermektedir.

Bulgulara göre, cinsiyetin parasosyal etkileşimi negatif yönde yordadığı görülmüştür. Yani, kızların erkeklere göre daha fazla parasosyal etkileşim düzeyine sahip oldukları belirtilmektedir. İlgili yazında da gözlenebileceği gibi, birçok çalışma, kadınların yanısıra ergenlik dönemindeki kızların da erkeklere göre daha yüksek düzeylerde parasosyal etkileşim kurduklarını göstermektedir (Cohen, 2003; Eyal ve Rubin, 2003; Lather, 2011; Perse, 1990; Theran, Newberg ve Gleason, 2010; Tsao, 1996).

Yine bulgulara göre, yaşın parasosyal etkileşimi yordadığı görülmektedir. Buna göre, yaş değişkeni, parasosyal etkileşimi negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Ergenlerin medya karakterlerine olan bağlanma duyguları ve onlarla kurdukları parasosyal etkileşim, ailevi ilişkilerdeki özerkliğin artması ve ailenin etkisinin azalmasıyla (Steinberg ve Silverberg, 1986) paralel bir biçimde medya karakterlerini arkadaşları gibi görmeleri sonucunda gelişmektedir (Cohen, 1999). Dolayısıyla, ailenin etkisinin azalması ve arkadaşların etkisinin artmasıyla ergenlerin, arkadaş olarak gördükleri medya karakterlerinden daha fazla etkilendikleri de bulgular arasındadır. Buna ek olarak, yaş arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığına (Ashe ve McCutcheon, 2001; Giles, 2002; Larsen, 1995; McCutcheon ve ark., 2002; Rosaen ve Dibble, 2008) ve parasosyal etkileşim

davranışlarının küçük yaşlardaki kişiler tarafından daha sıklıkla gösterilebileceğine (McCutheon ve ark., 2002) dair çalışmalar göz önüne alındığında, bu bulgunun beklendik yönde olduğu görülmektedir.

İnternette gerçek benlik düzeyinin parasosyal etkileşimi yordadığı da çalışmanın bulguları arasındadır. Alanyazında, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, internette gerçek benlik, sosyal açıdan kendisini yeterli hissetmeyen bireylerin kendilerini internette daha iyi ifade etmeleri ve yansıtmaları sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır (Armstrong ve Rubin, 1989; Caplan, 2007; Erwin ve ark., 2004; Kraut ve ark., 1998). İnternette gerçek benlik üzerine yapılan çoğu çalışma da internette gerçek benliklerini daha iyi yansıtan kişilerin, kişilerarası ilişkilerinde sorunlar yaşadıklarını destekler niteliktedir (Amichai-Hamburger ve ark., 2002; McKenna ve Bargh, 2000; McKenna ve ark., 2002; Tosun ve Lajunen, 2009). Ayrıca, çevrimiçi iletişimde kontrolün kendi ellerinde bulunmasıyla iletişimi istedikleri gibi yönlendirebildikleri için (Schouten ve ark., 2007) sosyal kaygı düzeyi yüksek olan ergenlerin, çevrimiçi iletişimi kullanarak daha fazla kendilerini açtıkları (Valkenburg ve Peter, 2009) bulunan sonuçlar arasında yer almaktadır. Parasosyal etkileşimin de yine internette gerçek benliğe benzer bir biçimde kişilerarası ilişkilerdeki yetersizliği telafi etmek amaçlı geliştirildiğine yönelik çalışmalar da göz önüne alındığında (Finn ve Gorr, 1988; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993) internette gerçek benlik düzeyinin parasosyal etkileşimi yordaması beklendik bir bulgudur.

Bulgulara bakıldığında, çalışmanın kendilik algısının, parasosyal etkileşimi yordadığına dair denenceyi desteklemediği görülmektedir. Bu durum, ergenlik

dönemi özellikleriyle açıklanabilir. Ergenlik döneminin en önemli özelliklerinden bir tanesi biyolojik değişimlerdir. Bu dönemde görülen hızlı boy uzaması ve kilo artışı, erkeklerde sakalların çıkmaya başlaması, kızlarda göğüs büyümesi, ergenler için rahatsızlık verici ve psikolojik açıdan daha fazla çaba isteyen bir durum haline gelebilir (Steinberg, 1999). İkinci olarak bahsedilebilecek değişim ise bilişsel değişimlerdir. Ergenlik döneminde kişi, hem kendilerini hem de çevresindekilerle ilişkilerini daha fazla anlamlandırmaya başlar (Steinberg, 1999). Sosyal değişimler de ergenlik döneminin önemli özelliklerindedir. Ergenlik dönemi, kişinin özerklik kazanmaya başladığı, arkadaşlık ilişkilerinin daha önemli hale geldiği ve romantik ilişkilerin başladığı bir dönemdir. Dolayısıyla, ergenlerin yaşadıkları bu değişimler, onların yeni sosyal rollere, fiziksel değişimlere, bilişsel yetilere uyum sağlamalarını gerektirir. Dolayısıyla bu durumlar, ergenlerin bu dönemde yetişkinlerden daha olumsuz kendilik algısı geliştirmelerine neden olabilir (Beidel, 1998). Sonuç olarak, ergenlik döneminin genel özellikleri dolayısıyla, ergenlerin kendilik algıları genellikle olumsuz olduğu için, bu değişkenin, parasosyal etkileşimi anlamlı olarak yordamadığı düşünülebilir.

Ek olarak, çalışmada, sosyal kaygı düzeyinin parasosyal etkileşimi yordadığı görülmektedir. Bu bulgu da çalışmanın üçüncü denencesini doğrular niteliktedir. Alanyazındaki birçok çalışma da, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin, parasosyal etkileşime daha fazla yöneldiklerini belirterek (Finn ve Gorr, 1988; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Tsao, 1996; Turner, 1993) ilgili bulguyu desteklemişlerdir. Bu çalışmalara göre, sosyal ilişkilerinde kendilerini yetersiz hisseden ve kendilerini ifade etmekte güçlük çeken sosyal kaygılı kişiler, sosyal destek sağlamak ve kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları eksiklikleri gidermek

amacıyla parasosyal etkileşime yönelmektedirler. Ergenler açısından bakıldığında da sosyal açıdan kaygı yaşayan ergenler (Beidel, 1998), ailenin öneminin azalıp, arkadaşların etkisinin artmaya başladığı bu dönemde, parasosyal etkileşim kurdukları dizi karakterini arkadaşları yerine koyabilir (Cohen, 1999) ve ihtiyaç duydukları sosyal desteği bu şekilde sağlıyor olabilirler.

4.4. İnternette Gerçek Benlik ile Parasosyal Etkileşim Arasındaki İlişkide

Sosyal Kaygı Değişkeninin Kısmi Aracı Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması

Çalışmanın bulguları, sosyal kaygı değişkeninin, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, çalışmanın *“İnternette gerçek benliğin, parasosyal etkileşim toplam puanını sosyal kaygı aracılığı ile yordaması beklenmektedir.”* şeklindeki denencesini doğrular niteliktedir. Çalışmanın, *“Olumsuz kendilik algısının, parasosyal etkileşimi sosyal kaygı aracılığı ile yordaması beklenmektedir.”* şeklindeki denencesine destek sağlanamamıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, araştırmada ileri sürülen değişkenlerin aracı rolü incelenirken Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri göz önüne alınmıştır. Baron ve Kenny'ye (1986) göre, aracı değişken(ler) ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır. Ancak, kendilik algısının regresyon analizine girildiğinde parasosyal etkileşim değişkenini anlamlı olarak yordamadığı görüldüğünden kendilik algısı değişkeninin etkisine bakılmamıştır.

Alanyazında internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolüne ilişkin bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolü, ilgili çalışmalar göz önünde tutularak tartışılmıştır.

Bulgular bölümünde belirtildiği gibi ergenlerin internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolünü belirlemek amacıyla tüm katılımcılara regresyon analizi uygulanmıştır. Bulgular bölümünde, çizelge 3.4'te de görülebileceği gibi internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygı değişkeninin kısmi aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur.

Daha önce de belirtildiği gibi, internette gerçek benliklerini daha fazla ortaya çıkaran bireylerin, sosyal kaygı düzeylerinin de yüksek olduğu çalışmalarca desteklenmektedir. İnternette gerçek benliklerini daha fazla ortaya çıkaran bireylerin, kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları kaygı ve yetersizliği, internette sosyal bileşenlerin sınırlı olması ve kimliğin gizlenebilmesiyle telafi edebilmeleri de bulgular arasındadır (McKenna ve Bargh, 2000; McKenna ve ark., 2002; Tosun ve Lajunen, 2009). Araştırmanın aracı değişkeni sosyal kaygının, parasosyal etkileşimle olan ilişkisini inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır (Finn ve Gorr, 1988; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993). Bu alandaki çalışmalar, kişilerarası ilişkilerde yetersiz olduğunu hisseden sosyal kaygılı bireylerin, bu eksikliği telafi etmek için kişilerarası ilişkilerle birçok açıdan benzerlik gösteren parasosyal etkileşimi tercih edebileceklerini göstermektedir (Finn ve Gorr, 1988; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Turner, 1993). Bu bağlamda sosyal kaygılı bireylerin parasosyal etkileşimin tek yönlülüğü ve medya karakteriyle kurulan etkileşimin tamamen bireyin

kontrolünde olması gibi rahatlatıcı nedenlerden parasosyal etkileşime daha fazla yönelmeleri beklendik yönde bir sonuçtur. Ayrıca, daha önce de belirtildiği üzere, ergenlik döneminde hızlı değişimler olduğu için daha fazla kaygı yaşayan ergenlerin (Steinberg, 1999), parasosyal etkileşime daha fazla yönelmeleri beklenebilir. Bununla birlikte, internette gerçek benlik ve parasosyal etkileşimi alternatif etkileşim aracı olarak tanımlarsak, sosyal kaygının bu iki değişken arasında aracı rol üstlendiğini söyleyebiliriz. Yani; internette gerçek benlik ve parasosyal etkileşim düzeyinin kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları problemleri telafi etmeyle ilişkili olduğu göz önünde bulundurulursa, sosyal kaygı düzeyinin, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide aracı rol üstlendiği sonucu çıkarılabilir. Sonuç olarak, internette benliklerini daha iyi yansıtabilen yani, internette gerçek benlik düzeyleri yüksek olanların, genellikle kişilerarası ilişkilerinde yetersizlik deneyimledikleri (McKenna ve ark.,2002), internette gerçek benlik düzeyleri daha yüksek olan kişilerin, sosyal kaygı düzeylerinin de yüksek olabildiği (McKenna ve Bargh, 2000; McKenna ve ark., 2002; Tosun ve Lajunen, 2009), tüm bunlarla birlikte, sosyal açıdan kaygılı kişilerin alternatif bir iletişim aracı olan parasosyal etkileşime yönelebildikleri (Finn ve Gorr, 1988; Greenwood, 2008; Hall ve ark., 2007; Schiappa, Allen ve Gregg, 2007; Tsao, 1996; Turner, 1993) alanyazındaki birçok çalışmada da desteklenmektedir. Bu bulgular ışığında, internette gerçek benliği daha fazla yansıtmının, sosyal kaygıyı pozitif yönde kısmen yordadığı, buna bağlı olarak parasosyal etkileşimin de arttığı söylenebilir.

GENEL TARTIŞMA

Bu araştırmada, temel olarak, parasosyal etkileşimi yordayan değişkenler hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Çalışmada ilk olarak, ergenlerin cinsiyetlerine ve yaşlarına göre parasosyal etkileşim ve diğer ölçeklerden aldıkları puanlar açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için, cinsiyet ve yaşlarına göre sınıflandırılan katılımcılara çok yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar, cinsiyet temel etkisinin *parasosyal etkileşim toplam puanı* ve *internette gerçek ben* puanları üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu göstermiştir. Buna göre, kızların parasosyal etkileşim toplam puanlarının, erkeklerin toplam puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum, kadınların daha ilişkişel olmaları ve bu nedenle de parasosyal etkileşim düzeylerinin daha yüksek olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca, bu bulgu, ergenlik dönemindeki kızların kişilerarası ilişkiler açısından daha fazla güçlük yaşamaları ve bunu telafi edebilmek için de parasosyal etkileşime daha fazla yönelmeleriyle açıklanabilir. Ayrıca, erkeklerin kızlardan daha yüksek düzeyde internette gerçek benlik düzeyine sahip oldukları da bulgular arasındadır.

Yaş temel etkisi, *parasosyal etkileşim toplam puanı* üzerinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre, 15 yaşındakilerin PEÖ'den aldıkları puanlar, 18 yaşındakilere göre daha yüksektir. Alanyazında, yaş arttıkça, parasosyal etkileşimin de azaldığına dair bulgular vardır. Ergenlik dönemindeki sosyal değişimlerin getirdiğı yüz yüze ilişkilerde yaşanan zorluklar ve sosyal kaygı nedeniyle daha küçük yaşta olan ve zorluklarla başa çıkmada daha fazla zorlanan 15 yaşındaki ergenlerin, 18 yaşındakilere göre parasosyal etkileşimi daha yoğun yaşadığı düşünülebilir. Parasosyal etkileşimi yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan hiyerarşik

regresyon analizi sonucunda cinsiyet ve yaş değişkenlerinin, parasosyal etkileşim toplam puanını negatif yönde yordarken, internette gerçek benlik ve sosyal kaygının, parasosyal etkileşimi pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Daha önce de belirtildiği üzere internette gerçek benlik düzeyi yüksek olan ergenlerin, kişilerarası ilişkilerdeki eksikliklerini parasosyal etkileşim yoluyla telafi etme yoluna gitmeleri, bu bulgunun bir nedeni olabilir. Ayrıca, sosyal kaygılı ergenlerin, parasosyal etkileşimin kaygı yaratan sosyal anahtarlardan (mimikler, jestler gibi) yoksun olması ve etkileşimin kendi kontrollerinde olması gibi özelliklerinden dolayı parasosyal etkileşime yönelmeleri beklendik bir bulgudur. Bu bulgulara karşın, beklenenin aksine kendilik algısının parasosyal etkileşimi anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmektedir. Bu durum da, ergenlik döneminin genel özellikleriyle açıklanabilir. Ergenlik dönemindeki hızlı değişimlerden olumsuz etkilenen ergenlerin genel olarak olumsuz kendilik algısına sahip olabilecekleri, dolayısıyla ergenlerin kendilik algısının parasosyal etkileşim düzeyinde de anlamlı değişime yol açmayabileceği söylenebilir.

Son olarak, bu çalışmada, internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolünün belirlenmesi amacıyla tüm katılımcılara regresyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar, sosyal kaygının sözü edilen değişkenler arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisinin olduğunu göstermiştir. Alanyazında, bu tür bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Ancak, daha önce de belirtildiği üzere, ergenlik döneminde yaşanan hızlı fiziksel, duygusal ve bilişsel değişimler, ergenlerin kişilerarası ilişkilerde sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Bu nedenle, internette gerçek benliklerini daha fazla yansıtan ergenlerin sosyal kaygıyı daha fazla yaşadıkları ve sosyal kaygı düzeyleri yüksek olan ergenlerin, yüz yüze

etkileşimde gideremedikleri arkadaşlık, bağlanma, aidiyet hissi gibi ihtiyaçlarını, kaygı yaratmayan ve kontrolün kendi ellerinde olduğu parasosyal etkileşim yoluyla giderdikleri düşünülebilir.

ÖNERİLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Parasosyal etkileşim, yurtdışında yapılan çalışmalarda sıkça rastlanan bir konu olmasına rağmen, Türkiye’de parasosyal etkileşim hakkında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ayrıca, çalışmanın örnekleminin ergenler olması da Türkiye’de yapılan parasosyal etkileşim çalışmaları açısından ilk olma özelliği taşımaktadır. Ek olarak, alanyazında parasosyal etkileşimi, internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı açısından inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Aynı zamanda, bu çalışmanın, kültürlerarası karşılaştırma yapabilme olanağı sağlaması açısından da önemli olduğu görülmektedir.

Ülkemizde, diziler, insanların hayatlarının önemli bir parçasıdır. Her hafta yeni bölümüyle yayınlanan dizilerin ve dizilerdeki karakterlerin lisede okuyan ergenlerin hayatına ne denli etki ettiğine dair bu bulguların, ileride ülkemizde yapılacak parasosyal etkileşim çalışmalarına da ışık tutması beklenmektedir. Ayrıca, ergenlerin parasosyal etkileşim düzeylerinin yani medya karakterleriyle kurdukları bağın, internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı düzeyleri açısından değerlendirilmesi, lise öğretmenleri ve ebeveynler için de kaynak niteliği taşıyabilir. Kişilerarası ilişkiler bakımından zorlu bir dönem olan ergenlik döneminde daha kolay bir yol olan parasosyal etkileşimin arkadaşlık ilişkilerinin yerine geçebileceği ve kişilerarası ilişkilerdeki yetersizliklerin parasosyal etkileşim yoluyla giderilebileceği bulgusu çalışmanın bir diğer katkısı olabilir.

Araştırmanın güçlü yanlarının yanı sıra, sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öncelikle, çalışmanın verileri, Ankara’da okuyan lise öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Sonraki çalışmaların farklı illerde de uygulanması, daha sağlıklı

ve genellenebilir sonuçların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Ayrıca, verinin üniversite sınavına yakın bir zaman olan Mart-Haziran ayları arasında toplanması nedeniyle 12.sınıf yani 18 yaşındaki öğrencilere ulaşmakta güçlük çekilmiştir. Bu nedenle, 18 yaşındaki katılımcı sayısı, diğer yaşlardaki katılımcı sayılarından daha düşüktür. Dolayısıyla, öğrencilerin yaş açısından eşit sayıda olmasının 12.sınıflar nedeniyle sağlanamaması, bu çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Araştırmadaki katılımcı sayısının azlığı ve internette gerçek benlik ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların olmaması, buna ek olarak, kendilik algısı ile parasosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların da sınırlı olması, bu konuda tam olarak bir çıkarım yapmayı da güçleştirmektedir. Ek olarak, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmasına rağmen, ders işleme süreçlerinin aksayacağı söylendiği için özel okullarda veri toplanılamaması söz konusudur. Anadolu Lisesi ve Meslek Liselerinde toplanan veriler, orta ve düşük düzey sosyoekonomik statüyü temsil etmektedir. Daha genellenebilir bulgulara ulaşmak ve sosyoekonomik düzeyi kontrol edilebilir bir değişken haline getirmek için bundan sonraki çalışmalarda katılımcıların, her düzeyden sosyoekonomik statüye sahip olan kişilerden oluşması daha sağlıklı olacaktır. Aynı zamanda, ölçekler, öğrencilere sınıf ortamında ve ders saatinde uygulanmıştır. Bu nedenle, aynı anda, aynı sınıfta veri setini dolduran öğrencilerin bazı zamanlarda aralarında konuşmaları, öğrencilerin dikkat dağınıklığı yaşayarak, ölçekteki maddeleri sağlıklı bir biçimde dolduramamalarına neden olmuş olabilir. Bu bağlamda, gelecekte yapılacak çalışmaların, öğrencilerin sıralara teker teker oturabildiği ve sessizliğin sağlanabildiği bir ortamda gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Tüm bunlara ek olarak, beklenilenin aksine kendilik algısının parasosyal etkileşimi anlamlı bir şekilde yordamadığı da görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak, daha önce de belirtildiği gibi ergenlik döneminin genel özelliklerinin gösterilebilir. Gelecekteki çalışmaların, sadece ergenlik dönemindeki bireyleri değil, çocuklar, yetişkinler ve yaşlıları da kapsamı, daha genellenebilir ve karşılaştırılabilir bulgulara ulaşılmasını sağlayacaktır.

ÖZET

ERGENLERDE PARASOSYAL ETKİLEŞİM: İNTERNETTE GERÇEK BENLİK, KENDİLİK ALGISI VE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu çalışmanın temel amacı, ergenlik dönemindeki seyircilerin dizi karakterleriyle geliştirdikleri parasosyal etkileşim ile internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu çalışmada, cinsiyet ve yaşlarına göre sınıflandırılan bireyler, parasosyal etkileşim, internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı değişkenlerinden aldıkları puanlar açısından da karşılaştırılmışlardır. Son olarak da, parasosyal etkileşimle ilişkili olan ve parasosyal etkileşimi yordayan değişkenler incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemi 416 lise öğrencisinden oluşmaktadır (206'sı kız (%49.5), 210'u erkek (%50.5)). Ayrıca, bu çalışmada veri toplama aracı olarak; Parasosyal Etkileşim Ölçeği, İnternette Gerçek Ben Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ve Etkileşim Kaygısı Ölçeği kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda, kızların parasosyal etkileşimden aldıkları puanların erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte 15 yaşındaki öğrencilerin parasosyal etkileşim düzeylerinin 18 yaşındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu da ortaya konmuştur. Çalışmada ayrıca yaş, internette gerçek benlik ve sosyal kaygının parasosyal etkileşimi anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: parasosyal etkileşim, internette gerçek benlik, kendilik algısı,
sosyal kaygı, ergenlik

ABSTRACT

PARASOCIAL INTERACTION IN ADOLESCENTS: THE RELATIONSHIP BETWEEN TRUE SELF ON THE NET, SELF PERCEPTION AND SOCIAL ANXIETY

The main aim of the present study was to investigate the relationship between true self on the net, self perception and social anxiety of audiences and adolescent audiences' parasocial interaction that they developed with TV series characters. In this study individuals who were categorized in terms of their gender and age were compared according to the scores obtained on the variables such as parasocial interaction, true self on the net, self perception and social anxiety. Lastly, variables that are related with parasocial interaction and predicting parasocial interaction were examined.

The sample of the study consisted of 416 high school students (206 girls (%49.5), 210 boys (%50.5)). Moreover, the instruments used in the study were Parasocial Interaction Scale, Real Me on the Net Scale, Social Comparison Scale and Interaction Anxiousness Scale.

At the end of the study, it was found that the girls' obtained higher scores than boys on parasocial interaction. Moreover, it is revealed that 15 years old students' parasocial interaction levels were higher than 18 years old students. Moreover, age, true self on the net and social anxiety predicted parasocial interaction.

Keywords: parasocial interaction, true self on the net, self perception, social anxiety, adolescence

KAYNAKÇA

- Albano, A .M ., Marten, P.A ., Holt, C .S., Heimberg, R .G . ve Barlow , D.H. (1995). Cognitive-behavioral group treatment for social phobia in adolescents: A preliminary study. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 183*, 649-656.
- Alberts, A., Elkind, D. ve Ginsburg, S.(2007). The personal fable and risk-taking behavior in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 36*, 71-76.
- Alperstein, N.M. (1991). Imaginary social relationships with celebrities appearing in television commercials. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 35 (1)*, 43- 58.
- Amichai-Hamburger, Y., Wainapel, G. ve Fox, S. (2002). On the internet no one knows I'm an introvert: Extroversion, neuroticism, and Internet interaction. *CyberPsychology and Behaviour, 5(2)*, 125–128.
- Arda, S. (2006). *Predictors of parasocial interaction with the favorite and the least desirable characters portrayed in Tv serials*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Armstrong, C.B. ve Rubin, A.M. (1989). Talk radio as interpersonal communication. *Journal of Communication, 39(2)*, 84-94.
- Arnett, J. J. (1995). Adolescents' use of media for self-socialization. *Journal of Youth and Adolescence, 24*, 519–534.
- Arslan, Ö. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2012). TV dizilerinde yer alan karakterler ile kurulan parasosyal etkileşim: Romantik ilişkiler açısından bir değerlendirme.

XVII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 25-28 Nisan 2012, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Arslan, Ö. (2013). *TV dizilerinde yer alan karakterler ile kurulan parasosyal etkileşim: Bağlanma biçimleri ve yalnızlık açısından bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ashe, D. D. ve McCutcheon, L. E. (2001). Shyness, loneliness, and attitude toward celebrities. *Current Research in Social Psychology*, 6, 124–133.

Auter, P.J. (1992). TV that talks back: An experimental validation of a parasocial interaction scale. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 36 (2), 173-181.

Auter, P.J. ve Palmgreen, P. (2000). Development and validation of a parasocial interaction measure: The Audience Persona Interaction Scale. *Communication Research Reports*, 17 (1), 79 – 89.

Babb, V.D. (1994). *The Influence of psychological, sociological, and communication predictors on adolescents' development of parasocial relationships and their television uses and gratifications*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Regent University, Georgia.

Bargh, J. A., McKenna, K. Y. A. ve Firzsimons, G. M. (2002). Can you see the real me? Activation and expression of “true self” on the internet. *Journal of Social Issues*, 58(1), 33–48.

Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social-psychological research: Conceptual, strategic and statistical

- considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Baumeister, R.F. ve Leary, M.R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Baumeister, R.F. (1998). The self. In D.T. Gilbert, S.T. Fiske ve G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (pp. 680-740). New York: McGraw-Hill.
- Beidel, D. C., Turner, S. M. ve Dancu, C. (1985). Physiological, cognitive, and behavioral aspects of social anxiety. *Behaviour Research and Therapy*, 23, 109-117.
- Beidel, D. C. (1998). Social anxiety disorder: Etiology and early clinical presentation. *Journal of Clinical Psychiatry*, 59(17), 27-31.
- Berger, C. ve Calabrese, R. (1975). Some explanations in initial interaction and beyond: Toward a developmental theory of interpersonal communication. *Human Communication Research*, 1, 99-112.
- Berndt, T. J. (1982). The features and effects of friendship in early adolescence. *Child Development*, 53, 1447-1460.
- Blumler J. G. ve Katz, E. (1974). *The uses of mass communication*. Newbury Park, CA: Sage
- Bracken, B.A. ve Howell K.K. (1991). Multidimensional self- concept validation: A three-instrument investigation. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 9, 319-328.

- Bromnick, R. D. ve Swallow, B. L. (1999). I like being who I am: A study of young people's ideals. *Educational Studies*, 25, 117–128.
- Brown, J.D. ve Cantor, J. (2000). An agenda for research on youth and the media. *Journal of Adolescent Health*, 27, 2-7.
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development*, 61, 1101–1111.
- Burnett, A. ve Beto, R.R. (2000). Reading romance novels: An application of parasocial relationship theory. *North Dakota Journal of Speech & Theatre*, 13, 28–39.
- Byrne, D. ve Nelson, D. (1965). Attraction as a linear function of proportion of positive reinforcements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 659-663.
- Campbell, A.J., Cumming, S. ve Hughes, I. (2006). Internet use by the socially fearful: Addiction or therapy? *Cyberpsychology and Behavior*, 9 (1), 69-81.
- Canary, D.J. ve Spitzberg, B. H. (1993). Loneliness and media gratifications. *Communication Research*, 20 (6), 800-821.
- Caplan, S. E. (2007). Relations among loneliness, social anxiety, and problematic internet use. *Cyber Psycehology and Behavior*, (10), 2, 234–242.
- Caughey, J.L. (1984). *Imaginary social worlds: A cultural approach*. Lincoln and London: University of Nebraska Press.

- Chair, J.C.T., Mackay, J.B. ve Wojdyski, B.W.(2012). *The effect of facebook on parasocial interaction in local news*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Chory-Assad, R.M. ve Yanen, A. (2005). Hopelessness and loneliness as predictors of older adults' involvement with favorite television performers. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49(2), 182- 201.
- Christensen, P.N., Murray, B.S. ve Means-Christensen A. (2003). Social anxiety and interpersonal perception: A social relations model analysis. *Behav Res Ther*, 4, 1355-1371.
- Cohen, J. (1997). Parasocial relations and romantic attraction: Gender and dating status differences. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 41 (4), 516-528.
- Cohen, J. (1999). Favorite characters of teenage viewers of Israeli serials. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(3), 327-345.
- Cohen, J. (2003). Parasocial break-ups: Measuring individual differences in responses to the dissolution of parasocial relationships. *Mass Communication & Society*, 6 (2), 191-202.
- Cohen, J. (2004). Parasocial break-up from favorite television characters: The role of attachment styles and relationship intensity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 187-202.
- Cole, T. ve Leets, L. (1999). Attachment styles and intimate television viewing: Insecurely forming relationships in a parasocial way. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (4), 495- 511.

- Cramer, P. (2001). Identification and its relation to identity development. *Journal of Personality, 69*, 667–688.
- Derrick, J.L., Gabriel, S. ve Tippin, B. (2008). Parasocial relationships and self-discrepancies: Faux relationships have benefits for low self-esteem individuals. *Personal Relationships, 15*, 261- 280.
- Derrick, J. L., Gabriel, S.ve Hugenberg, K. (2009). Social surrogacy: How favored television programs provide the experience of belonging. *Journal of Experimental Social Psychology, 45*(2), 352-362.
- Dibble, J.L. (2011). Parasocial interaction as more than friendship: Evidence for parasocial interactions with disliked media figures. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods and Applications, 23* (3), 122 - 132.
- Dittmar, H. ve Howard, S. (2004). Thin-Ideal internalization and social comparison tendency as moderators of media models' impact on women's body-focused anxiety. *Journal of Social & Clinical Psychology, 23*(6), 768-791.
- Durkin, S. J. ve Paxton, S. J. (2002). Predictors of vulnerability to reduced body image satisfaction and psychological wellbeing in response to exposure to idealized female media images in adolescent girls. *Journal of Psychosomatic Research, 53*, 995–1005.
- Erath, S.A., Flanagan, K.S., Bierman, K.L. ve Tu, K.M. (2010). Friendships moderate psychosocial maladjustment in socially anxious early adolescents. *Journal of Applied Developmental Psychology 31*, 15-26.
- Erikson, E. H. (1965). Youth: Fidelity and diversity. E. H. Erikson (Ed.), *The challenge of youth* içinde (s. 1–28). Garden City, NY: Anchor Books.

- Erwin, B. A., Turk, C. L., Heimberg, R. G., Fresco, D. M. ve Hantula, D. A. (2004).
The Internet: Home to a severe population of individuals with social anxiety.
Anxiety Disorders, 18, 629–646.
- Eyal, K. ve Rubin, A.M. (2003). Viewer aggression and homophily, identification, and parasocial relationships with television characters. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 47(1)*, 77-98.
- Eyal, K. ve Cohen, J. (2006). When good Friends say goodbye: A parasocial breakup study. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 50*, 502-523.
- Finn, S. ve Gorr, M. B. (1988). Social isolation and social support as correlates of television viewing motivations. *Communication Research, 15*, 135–158.
- Gilbert, P., S.ve Trent, D. (1991). A Social Comparison Scale: Psychometric properties and relationship to psychopathology. *Personality and Individual Differences, 19* (3).
- Giles, D. C. (2002). Parasocial interaction: A review of the literature and a model for future research. *Media Psychology, 4*, 279-305.
- Giles, D. C. ve Maltby, J. (2004). The role of media figures in adolescent development: Relations between autonomy, attachment, and interest in celebrities. *Personality and Individual Differences, 36*, 813-822.
- Gleich, U. (1997). Parasocial interaction with people on the screen. P. Winterhoff-Spurk ve T.H.A.Van Der Voort (Ed.), *New Horizons in Media Psychology: Research Co-operation and Projects in Europe* içinde (s.35- 55). Opladen, Germany.

- Grant, A.E., Gutherie, K.K. ve Ball-Rokeach, S.J. (1991). Television shopping: A media dependency perspective. *Communication Research*, 18 (6), 773 - 798.
- Greco, L.A. ve Morris, T.L. (2005). Factors influencing the link between social anxiety and Peer Acceptance: Contributions of social skills and close friendships during middle childhood. *Behavior Therapy*, 36, 197-205.
- Greene, A.L. ve Adams-Price, C. (1990). Adolescents' secondary figures. *Sex Roles*, 23, 335-347.
- Greenwood, D.N. (2008). Television as escape from self: Psychological predictors of media involvement. *Personality and Individual Differences*, 44, 414-424.
- Greenwood, D.N. ve Long, C.R. (2009). Psychological predictors of media involvement: Solitude experiences and the need to belong. *Communication Research*, 36 (5), 637 - 654.
- Groesz L.M., Levine M.P. ve Murnen S.K. (2002). The effect of experimental presentation of thin media images on body satisfaction: A meta-analytic review. *International Journal of Eating Disorders*, 31, 1-16.
- Gudelunas, D. (2006). Shopping with friends: Audience perspectives on television shopping. *Popular Communication*, 4(4), 229-252.
- Hall, S. (1982). The rediscovery of "ideology": Return of the repressed in media studies. In M. Gurevitch, T. Bennett, J. Curran and J. Woollacott (Eds.), *Culture, society and the media*. London: Methuen.

- Hall, J., Wilson, K., Wiesner, K. ve Cho, H. (2007). Improving the understanding of parasocial interaction: A review of its effects, conceptualizations, and antecedents. *International Communication Association*.
- Hargreaves, D., Tiggemann, M. (2002). The effect of “thin ideal” television commercials on body dissatisfaction and schema activation during early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(5), 367-373.
- Harper, J. F. ve Marshall, E. (1991). Adolescents' problems and their relationship to self-esteem. *Adolescence*. 26, 799-808.
- Hartmann, T. ve Goldhoorn, C. (2011). Horton and Wohl Revisited: Exploring viewers' experience of parasocial interaction. *Journal of Communication*, 61, 1104 – 1121.
- Hartup, W. W. (1993). Adolescents and their friends. *New Directions for Child Development*, 60, 3–22.
- Heilman, E. (1998). The struggle for self: Power and identity in adolescent girls. *Youth and Society*, 30(2), 182-208.
- Higgins, E.T. (1989). Self-discrepancy theory: What patterns of self-beliefs cause people to suffer? L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* içinde (22.sayı , s. 93-136).
- Hinerman, S. (1992). I'll be here with you: Fans, fantasy and the figure of Elvis. L. A. Lewis (Ed.), *The adoring audience: Fan culture and popular media* içinde. London: Routledge.

- Hoffner, C. (1996). Children's wishful identification and parasocial interaction with favorite television characters. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 40 (3), 389 - 403.
- Hoffner, C.A. ve Cohen, E.L. (2012). Responses to obsessive compulsive disorder on monk among series fans: Parasocial relations, presumed media influence, and behavioral outcomes. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(4), 650-668.
- Horton, D. ve Wohl, R.R. (1956). Mass communication and para-social interaction. *Psychiatry*, 19 (1), 215 – 229.
- Howlberg, R. (1984). Local television news audience and the parasocial interaction. *Journal of Broadcasting*, 28(4), 423-429.
- Jin, S.A. ve Park, N. (2009). Parasocial interaction with my avatar. Effects of interdependent self-construal and the mediating role of self-presence in an avatar-based console game, Wii. *CyberPsychology & Behaviour*, 12(6), 723-727.
- Jong, P.J., Sportel, B.E., Hullu, E. ve Nauta, M.H. (2012). Co-occurrence of social anxiety and depression symptoms in adolescence: Differential links with implicit and explicit self-esteem. *Psychological Medicine*, 42(3), 475-484.
- Kenny, D. A., Kashy, D. ve Bolger, N. (1998). Data analysis in social psychology. D. Gilbert, S. Fiske, and G. Lindzey (Ed.), *Handbook of social psychology* içinde (s. 233-265). New York: McGraw -Hill.
- Kim, J. ve Rubin, A.M. (1997). The variable influence of audience activity on media effects. *Communication Research*, 24 (2), 107 - 135.

- Kirkcaldy, B.D., Eysenck, M., Furnham, A.F., Siefen, G. (1998). Gender, anxiety and self- image. *Person Individ Diff*, 24, 677-684.
- Knappe, S., Beesdo-Baum, K., Fehm, L., Lieb, R. ve Wittchen, H. (2012). Characterizing the association between parenting and adolescent social phobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 26, 608-616.
- Kocovski, N. L. ve Endler, N. S. (2000). Social anxiety, self-regulation, and fear of negative evaluation. *European Journal of Personality*, 14(4), 347-358.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T. ve Scherlis, W. (1998). A social technology that reduces social involvement and psychological well-being ? *American Psychologist*, 53(9), 1017-1031.
- Kraut, R., Kiesler, S., Bonka, B., Cumming, J., Helgeson, V. ve Crawford, A. (2002). Internet paradox revisited. *Journal of Social Issues*, 58(1), 2002, 49-74.
- L'Engle, K. L., Brown, J. D. ve Kenneavy, K. (2006). The mass media are an important context for adolescents' sexual behavior. *Journal of Adolescent Health*, 38, 186-192.
- La Greca, A. M. ve Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 83-94.
- Larsen, R. W. (1995). Secrets in the bedroom: Adolescents' private use of media. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 535-550.
- Lather, J. (2011). How do we react when our favorite characters are taken away? An examination of a temporary parasocial breakup. *Mass Communication and*

Society, 14, 196-215.

Leary, M. R. (1983). Social anxiousness: The construct and its measurement. *Journal of Personality Assessment, 47*, 66-75.

Leary, M. R., Kowalski, R. M. ve Campbell, C. (1988). Self-presentational concerns and social anxiety: The role of generalized impression expectancies. *Journal of Research in Personality, 22*, 308-321.

Leary, M. R. ve Kowalski, R. M. (1995). The self-presentation model of social phobia. In R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz & et al. (Eds.), *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment*, (pp. 94-112). New York, NY, US: The Guilford Press.

Levy, M.R. (1979). Watching T.V. News as parasocial interaction. *Journal of Broadcasting, 23 (1)*, 69-79.

Levy, M.R. ve Windahl, S. (1984). Audience activity and gratifications: A conceptual clarification and exploitation. *Communication Research, 11(1)*, 51-78.

Lewis, M.L. ve Weber, R. (2008). "They May Be Pixels, But They're My Pixels:"
Developing a metric of character attachment in role-playing video games. *Cyberpsychology & Behavior, 11(4)*, 515-518.

Liebes, T. ve Katz, E. (1986). Patterns of involvement in television fiction: A comparative analysis. *European Journal of Communication, 1(2)*, 151-171.

- Maltby, J., Giles, D., Barber, L. ve McCutcheon, L.E. (2005). Intense-personal celebrity worship and body image: Evidence of a link among female adolescents. *British Journal of Health Psychology*, 10, 17-32.
- McCarthy, C.J., Lambert, R.G. ve Brack, G. (1997). Structural model of coping, appraisals, and emotions after relationship breakup. *Journal of Counseling and Development*, 76, 53-64.
- McCroskey, J.C. ve McCain, T.A. (1974). The measurement of interpersonal attraction. *Speech Monographs*, 41 (3), 261 - 266.
- McCutcheon, L.E., Lange, R. Ve Houran, J. (2002). Conceptualization and measurement of celebrity worship. *British Journal of Psychology*, 93, 67-87.
- McDonald, D. ve Hu, M. (2005). Loneliness, perceived reality and parasocial interaction. *International Communication Association Annual Meeting*, New York.
- McEvoy, A. ve Erickson, E. L. (1981). Heroes and villains: A conceptual strategy for assessing their influence. *Sociological Focus*, 14, 111–122.
- McKenna, K. Y. A. ve Bargh, J. A. (1999). Causes and consequences of social interaction on the Internet: A conceptual framework. *Media Psychology*, 1, 249-269.
- McKenna, K. Y. A. ve Bargh, J. A. (2000). Plan 9 from Cyberspace: The implications of the internet for personality and social Psychology. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 57-75.
- McKenna, K.Y.A., Green, A.S. ve Gleason, M.E.J. (2002). Relationship formation on the internet: What's the big attraction? *Journal of Social Issues*, 58(1), 9-31.

- Meyrowitz, J. (1994). *The life and death of media friends: New genres of intimacy and mourning*. In R. Cathcart & S. Drucker (Eds.), *American heroes in a media age* (pp. 52–81). Cresskill, NJ: Hampton.
- Moody, E. J. (2001). Internet use and its relationship to loneliness. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 393–401.
- Morahan-Martin, I. ve Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.
- Morris, T. L. ve Huffman, D. G. (1998). Parental influence and social anxiety: An etiological pathway. Paper presented at the annual meeting of the Anxiety Disorders Association of America, Boston, MA.
- Nabi, R.L., Stitt, C.R., Halford, J. ve Finnerty, K.L. (2006). Emotional and cognitive predictors of enjoyment of reality-based and fictional television programming: An elaboration of the uses and gratifications perspective. *Media Psychology*, 8(4), 421–447.
- Nordlund, J.A. (1978). Media Interaction. *Communication Research*, 5(2), 150-175.
- Norton, P. J. ve Hope, D. A. (2001). Kernels of truth or distorted perceptions: Self and observer ratings of social anxiety and performance. *Behavior Therapy*, 32(4), 765-786.
- Pajares, F. ve Schunk, D.H. (2002). *Self and self-belief in psychology and education*, in J.Aronson(Eds.), *Improving Academic Achievement*: New York: Academic Press.

- Perse, E.M. ve Rubin, R. R. (1989). Attribution in social and parasocial relationships. *Communication Research, 16*, 59–77.
- Perse, E.M. ve Rubin, A.M. (1990). Chronic loneliness and television use. *Journal of Broadcasting and Electronic Media, 34 (1)*, 37 - 53.
- Perse, E. (1990). Media involvement and local news effect. *Journal of Broadcasting and Electronic Media, 34 (1)*, 17 - 36.
- Pierce, T. (2009). Social anxiety and technology: Face-to-face communication versus technological communication among teens. *Computers in Human Behavior, 25*, 1367-1372.
- Pornsakulvanich, V. (2005). *Testing a uses and gratifications model of online relationships* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kent State University, Ohio.
- Price, J. M. (1996). *Friendships of maltreated children and adolescents: Contexts for expressing and modifying relationship history*. W. M. Bukowiski, A. F. Newcomb ve W. W. Hartup (Eds.). *The company they keep: Friendship in childhood and adolescence* (pp. 262–285). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rapee, R. M. (1991). Generalized anxiety disorder: A review of clinical features and theoretical concepts. *Clinical Psychology Review, 1*, 419–440.
- Rapee, R.M. (1995). Descriptive psychopathology of social phobia. In R.G. Heimberg, M.R. Liebowitz, D.A. Hope, & F.R. Schneier (Eds.), *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment* (pp. 41-66). Guilford Press, New York.
- Rapee, R. M. ve Spence, S. H. (2004). The etiology of social phobia: empirical

- evidence and an initial model. *Clinical Psychology Review*, 24(7), 737–767.
- Rogers, C. (1951). *Client-centered Therapy: Its Current Practice, Implications and Theory*. London: Constable.
- Rosaen, S.F. ve Dibble, J.L., (2008) Investigating the relationships among child's age, parasocial interactions and the social realism of favorite television characters. *Communication Research Reports*, 25(2), 145, 154.
- Rubin, A.M. (1983). Television Uses and Gratifications: The interactions of viewing patterns and motivations. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 27, 37-51.
- Rubin, A.M. ve Rubin, R.B. (1985). Interface of personal and mediated communication: A reserch agenda. *Critical Studies in Mass Communication*, 2, 36 - 53.
- Rubin, A.M., Perse, E.M. ve Powell, R.A. (1985). Loneliness, parasocial Interaction, and local television news viewing. *Human Communication Research*, 12 (2), 155 - 180.
- Rubin, R.B. ve McHugh, M.P. (1987). Development of parasocial relationships. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 31(3), 279 - 292.
- Rubin, A.M. ve Perse, E.M. (1987a). Audience activity and soap opera involvement. *Human Communication Research*, 14(2), 246-268.
- Rubin, A.M. ve Perse, E.M. (1987b). Audience Activity and Television News Gratifications. *Communication Research*, 14 (1), 58 - 81.

- Rubin, A. M. ve Step, M. M. (2000). Impact of motivation, attraction, and parasocial interaction of talk radio listening. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 44, 635–654.
- Rubin, A.M., Haridakis, P.M. ve Eyal, K. (2003). Viewer aggression and attraction to television talk shows. *Media Psychology*, 5(4), 331–362.
- Schiappa, E., Allen, M. ve Gregg, P.B. (2007). *Mass media effects research: Advances through meta-analysis*. Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Schmid, H. ve Klimmt, C. (2011). A Magically Nice Guy: Parasocial Relationships with Harry Potter Across Different Cultures. *The International Communication Gazette*, 73 (3), 252-269.
- Schramm, H. ve Hartmann, T. (2008). The PSI-Process Scales. A new measure to assess the intensity and breadth of parasocial processes. *Communications-The European Journal of Communication Research*, 33, 385 - 401.
- Schramm, H. ve Wirth, W. (2010). Testing a universal tool for measuring parasocial interactions across different situations and media: Findings from three studies. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*, 22(1), 26-36.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Rev Educational Res*, 46 (3), 407-441.
- Steinberg, L. ve Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57, 841-851.

- Sheffner-Rogers, C.L., Rogers, E.M. ve Singhal, A. (1998). Parasocial interaction with the television soap operas “Simplemente Maria” ve “Oshin”. *Keio Communication Review*, 20, 1-18.
- Sood, S. ve Rogers, E.M. (2000). Dimensions of parasocial interaction by Letter-Writers to a Popular Entertainment-Education Soap Opera in India. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44 (3), 386 - 414.
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A. ve Collins, W. A. (2005). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth through adulthood*. New York: Guilford Press.
- Steinberg, L., ve Silverberg, S.B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57, 841-851.
- Steinberg, L. (1999). *Adolescence*. Boston: McGraw Hill College.
- Sunal, A.B, Batıgün, A.D. (2014). *TV dizilerinde yer alan karakterlerle kurulan parasosyal etkileşimi yordayan değişkenler: Evli Kadınlarla Yapılan Bir Çalışma*. 50.Ulusal Psikiyatri Kongresi, Antalya, Türkiye, Kasım 12-16.
- Sübaşı, G. (2003). Etkileşim kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (19), 35-40.
- Sübaşı, G. (2010). Ergenlerde sosyal kaygı ve akran ilişkilerinin psikobiyolojik sosyal kaygı modeline göre sınılanması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 52-68.
- Şahin, N. H. ve Şahin, N. (1992). *Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy*. The World Congress of Cognitive Therapy, Toronto, Haziran 17-21.

- Şahin, N. H., Batıgün, A. D. ve Uzun, C. (2011). Anksiyete bozukluğu: Kişilerarası tarz, kendilik algısı ve öfke açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 107-113.
- Theran, S.A., Newberg, E.M., Gleason, T.R.(2010). Adolescent girls' parasocial interactions with media figures. *The Journal of Genetic Psychology*, 171(3), 270-277.
- Tsao, J. (1996). Compensatory media Use: An exploration of two paradigms. *Communication Studies*, 47, 89 - 109.
- Tillfors, M., Persson, S., Willen, M. ve Burk, W.J. (2012). Prospective links between social anxiety and adolescent peer relations. *Journal of Adolescence*, 35, 1255-1263.
- Tosun, L. P. ve Lajunen, T. (2009). Why do young adults develop a passion for Internet activities?: The associations among personality, revealing "true self" on the Internet and passion for the Internet. *Cyberpsychology and Behavior*, 12(4), 401-406.
- Tosun, L. P. ve Lajunen, T. (2010). Does Internet use reflect your personality?: Relationship between Eysenck's personality. *Computers in Human Behavior*, 26, 162-167.
- Tsao, J. (1996). Compensatory media use: An exploration of two paradigms. *Communication Studies*, 47, 89-109.
- Tsay, M. ve Bodine, B.M. (2012). Exploring parasocial interaction in college students as a multidimensional construct: Do personality, interpersonal need,

and television motive predict their relationships with media characters?
Psychology of Popular Media Culture, 1 (3).

Turner, J.R. (1993). Interpersonal and psychological predictors of parasocial interaction with different television performers. *Communication Quarterly, 41 (3)*, 443 - 453.

Valkenburg, P.M. ve Peter, J. (2009). Social consequences of the internet for adolescents. *Current directions in Psychological Science, 18(1)*, 1-5.

Vernberg, E. M. (1990). Psychological adjustment and experiences with peers during early adolescence: Reciprocal, incidental, or unidirectional relationships?
Journal of Abnormal Child Psychology, 18, 187–198.

Wang, Q., Fink, E. L. ve Cai, D. A. (2008). Loneliness, gender, and parasocial interaction: A uses and gratifications approach. *Communication Quarterly, 56*, 87-109.

Watson, D. ve Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety.
Journal of Consulting & Clinical Psychology, 33(4), 448-457.

Weaver, J.B. (2003). Individual differences in television viewing motives.
Personality and Individual Differences, 35, 1427 - 1437.

Wilson, J.K. ve Rapee, R.M. (2006). Self-concept certainty in social phobia. *Behav Res Ther, 44*, 113-136.

EKLER

EK-1: En Sevilen Yerli Diziler

EN SEVİLEN YERLİ DİZİLER	N	%
1.Medcezir	92	26
2.Güneşi Beklerken	42	12
3.Küçük Ağa	25	7
4.Kardeş Payı	20	5.6
5.Muhteşem Yüzyıl	17	4.8
6.Kurtlar Vadisi	15	4.2
7.Kaçak	14	4
8.Çalıkuşu	12	3.4
9.Karagül	12	3.4
10.Arka Sokaklar	10	2.8
11.Not Defteri	10	2.8
12.Yalan Dünya	10	2.8
13.Ankara'nın Dikmeni	7	2
14.Seksenler	7	2
15.Karadayı	6	1.7
16.Yedi Güzel Adam	6	1.7
17.Fatih Harbiye	5	1.4
18.Kara Para Aşk	5	1.4
19.Şefkat Tepe	5	1.4
20.Beni Böyle Sev	4	1.1
21.O Hayat Benim	4	1.1
22.Kurt Seyit ve Şura	4	1.1
23.Leyla ile Mecnun	3	0.8
24.Aramızda Kalsın	2	0.6
25.Çocuklar Duymasın	2	0.6
26.Deniz Yıldızı	2	0.6
27.Kızıl Elma	2	0.6
28.Behzat Ç.	1	0.3
29.Beni Affet	1	0.3
30.Benim İçin Üzülme	1	0.3
31.Bir Yusuf Masalı	1	0.3
32.Galip Derviş	1	0.3
33.Pis Yedili	1	0.3
34.Nizama Adanmış Ruhlar	1	0.3
35.Sana Bir Sır Vereceğim	1	0.3
36.Sevdaluk	1	0.3
37.Yahşi Cazibe	1	0.3

EK-2: En Sevilen Yabancı Diziler

EN SEVİLEN YABANCI DİZİLER	N	%
1.Game of Thrones	32	17
2.The Walking Dead	28	15
3.Supernatural	20	10.8
4.Teen Wolf	14	7.6
5.Doctor Who	12	6.5
6.How I Met Your Mother	11	6
7.The Vampire Diaries	10	5.4
8.Spartacus	5	2.7
9.Merlin	4	2.2
10.Prison Break	4	2.2
11.Boys Over Flowers	3	1.6
12.Breaking Bad	3	1.6
13.Shameless	3	1.6
14.My Mad Fat Diary	3	1.6
15.Sherlock Holmes	3	1.6
16.American Horror Story	2	1.1
17.Arrow	2	1.1
18.Playfull Kiss	2	1.1
19.Dexter	2	1.1
20.Friends	2	1.1
21.Sons of Anarchy	2	1.1
22.The Big Bang Theory	2	1.1
23.The Heirs	2	1.1
24.CSI New York	1	0.5
25.Flower Boy Next Door	1	0.5
26.Pretty Little Liars	1	0.5
27.Pretty Man	1	0.5
28.Full House	1	0.5
29.Reign	1	0.5
30.Revolution	1	0.5
31.South Park	1	0.5
32.Simpsons	1	0.5
33.Two Broke Girls	1	0.5
34.Vikings	1	0.5
35.Violetta	1	0.5

EK-3: En Sevilen Yerli ve Yabancı Dizi Karakterleri

EN SEVİLEN YERLİ VE YABANCI DİZİ KARAKTERLERİ	N	%
1.Yaman	28	10.7
2.Kerem	21	8
3.Mira	21	8
4.Polat Alemdar	19	7.3
5.Metin Özdemir	15	5.7
6.Dean Winchester	11	4.2
7.Egemen	9	3.4
8.Seyit	7	2.7
9.Rick Grimes	7	2.7
10.Erdem Bayazıt	6	2.3
11.Kamran	6	2.3
12.Murad Altay	6	2.3
13.Macit	5	1.9
14.Khaleesi	5	1.9
15.Goo Jun-pyo	5	1.9
16.Barney Stinson	4	1.5
17.Cahit Zarifoğlu	4	1.5
18.Feride	4	1.5
19.John Snow	4	1.5
20.Mahir	4	1.5
21.Mesut	4	1.5
22.Sherlock	4	1.5
23.Ayşem	3	1.1
24.Baran	3	1.1
25.Behzat Ç.	3	1.1
26.Daryl Dixon	3	1.1
27.Derek Hale	3	1.1
28.Dylan O'Brien	3	1.1
29.Sinem	3	1.1
30.Spartacus	3	1.1
31.Dadaylı	2	0.8
32.Damon	2	0.8
33.Doctor	2	0.8
34.Memati	2	0.8
35.Hürrem Sutan	2	0.8
36.Jax Teller	2	0.8
37.Elif	2	0.8
38.Eddard Stark	2	0.8
39.Şehzade Mustafa	2	0.8
40.Zeynep	2	0.8
41.Akif	1	0.4
42.Allison Argent	1	0.4
43.Ateş	1	0.4
44.Barış	1	0.4
45.Cartman	1	0.4

EK-3: En Sevilen Yerli ve Yabancı Dizi Karakterleri (Devamı)

EN SEVİLEN YERLİ VE YANANCI DİZİ KARAKTERLERİ	N	%
46.Castiel	1	0.4
47.Callie Torres	1	0.4
48.Crixus	1	0.4
49.Özlem	1	0.4
50.Dr. Watson	1	0.4
51.Ebru	1	0.4
52.Eda	1	0.4
53.Elena Gilbert	1	0.4
54.Mehmetcan	1	0.4
55.Evan Peters	1	0.4
56.Eylül	1	0.4
57.Ferit	1	0.4
58.Francis	1	0.4
59.Finn	1	0.4
60.Galip Derviş	1	0.4
61.Kara	1	0.4
62.Herold	1	0.4
63.İsmail Abi	1	0.4
64.Scott McCall	1	0.4

EK-4: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Çalışmanın Adı: Ergenlerde Parasosyal Etkileşim: İnternette Gerçek Benlik, Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler

Sorumlu Araştırmacı: Gözde Aytulun

Bu çalışmanın amacı yerli ve yabancı diziler hakkında duygu ve düşüncelerinizi belirlemek ve aynı zamanda bu dizileri izlemenize neden olan bazı etkenleri ortaya koymaktır. Bunun için size verilen kitapçıkta yerli ve yabancı dizilere karşı tutumlarınızı ölçmeye yönelik birtakım sorular yer almaktadır. Ayrıca yine dizi izlemenize ya da izlememenize neden olabilecek sosyal karşılaştırma, internette gerçek benliği ortaya koyma ve sosyal kaygı gibi etmenlerin etkisini öğrenmeye çalışacağız. Araştırmada elde edilen veriler yalnızca araştırmacının yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Araştırmada gizlilik esas olacaktır.

Araştırmaya katılmanız tamamen sizin arzunuza bağlıdır. Araştırmaya katılmayı reddedebilir veya başladıktan sonra devam etmek istemezseniz yarım bırakabilirsiniz. Bu hakkınızı kullanmanız durumunda, hiçbir olumsuz tutumla ya da sonuçla karşılaşmayacaksınız.

Verdiğiniz bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Lütfen adınızı kitapçığın hiçbir yerine yazmayınız.

Formların yanıtlanması yaklaşık 30 dakika alacaktır. Bu ölçekleri doldurmanın bilinen hiçbir riski bulunmamaktadır. Formları doldurmayı tamamladıktan sonra lütfen size verilen zarfın içine koyup zarfı yapıştırarak teslim ediniz.

Araştırma Ankara Üniversitesi Sosyal Psikoloji yüksek lisans programı kapsamında yürüttüğüm yüksek lisans tezimidir. Sorularınız için gozdeaytulun@gmail.com mail adresimden bana ulaşabilirsiniz.

“Ergenlerde Parasosyal Etkileşim: İnternette Gerçek Benlik, Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler “ başlıklı çalışma bana sözlü olarak da açıklandı. Çalışma ile ilgili tüm sorularıma tatmin edici cevaplar aldım. Çalışmaya kendi rızamla gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Rumuzu

.....

Sorumlu Araştırmacının:

Adı Soyadı: Gözde AYTULUN

Tel: 05067051770

e-posta: gozdeaytulun@gmail.com

İmza:

EK-5: Veli Onam Formu

Çalışmanın Adı: Ergenlerde Parasosyal Etkileşim: İnternette Gerçek Benlik, Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler

Sorumlu Araştırmacı: Gözde Aytulun

Veli/vasi olduğunuz öğrenciden, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı'nda yürütülmekte olan "Ergenlerde Parasosyal Etkileşim: İnternette Gerçek Benlik, Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler" adlı yüksek lisans tez çalışmasına katılması istenmektedir.

Bu çalışmanın amacı yerli ve yabancı diziler hakkında duygu ve düşüncelerinizi belirlemek ve aynı zamanda bu dizileri izlemenize neden olan bazı etkenleri ortaya koymaktır. Bunun için size verilen kitapçıkta yerli ve yabancı dizilere karşı tutumlarınızı ölçmeye yönelik birtakım sorular yer almaktadır. Ayrıca yine dizi izlemenize ya da izlememenize neden olabilecek sosyal karşılaştırma, internette gerçek benliği ortaya koyma ve sosyal kaygı gibi etmenlerin etkisini öğrenmeye çalışacağız.

Araştırmada elde edilen veriler yalnızca araştırmacının yüksek lisans tezinde kullanılacaktır.

Araştırmada gizlilik esas olacaktır. Elde edilen veriler yalnızca bilimsel bir çalışma olarak yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. İstenildiğinde elde edilen bilgiler araştırmacının her aşamasında sizinle paylaşılacaktır.

Veli/vasi olduğunuz öğrencinin formları doldurması yaklaşık 30 dakika alacaktır. Bu ölçekleri doldurmanın bilinen hiçbir riski bulunmamaktadır.

"Ergenlerde Parasosyal Etkileşim: İnternette Gerçek Benlik, Kendilik Algısı ve Sosyal Kaygı

Arasındaki İlişkiler " başlıklı çalışma bana sözlü olarak da açıklandı. Çalışma ile ilgili tüm sorularına tatmin edici cevaplar aldım. Bu çalışmaya, veli/vasi olduğum öğrencinin katılmasını kabul ediyorum.

Veli/Vasinin:

Adı Soyadı:

Tarih:

İmza:

Sorumlu Araştırmacının:

Adı Soyadı: Gözde Aytulun

Tel:05067051770

e-posta: gozdeaytulun@gmail.com

İmza:

EK-6: Demografik Bilgi Formu

*Son 6 ay içinde bir psikolojik rahatsızlık yaşadınız mı?

Evet Hayır

1-Cinsiyetiniz: Kız _____ Erkek _____

2- Yaşınız: _____

3-Kaçıncı sınıftasınız?.....

4-Annelerinizin eğitim düzeyi:

Okur-yazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	Lisans üstü
1	2	3	4	5	6

5-Babanızın eğitim düzeyi:

Okur-yazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	Lisans üstü
1	2	3	4	5	6

6-Ailenizin aylık geliri:.....

7- Boş zamanlarınızda günlük kaç saat televizyon izlersiniz?

Hiç izlemem	1-2 saat arası	3-5 saat arası	6-8 saat arası	8 saat üzeri
1	2	3	4	5

8- İzliyorsanız bir haftada kaç yabancı dizi izlersiniz? İsimlerini yazar mısınız?

.....

9- İzliyorsanız bir haftada kaç yerli dizi izlersiniz? İzliyorsanız isimlerini yazar mısınız?

.....

10- En sevdiğiniz dizi hangisidir?

.....

11- En sevdiğiniz dizi karakteri hangisidir?

.....

12-Günlük internet kullanım süreniz ne kadardır?

Hiç izlemem	1-2 saat arası	3-5 saat arası	6-8 saat arası	8 saat üzeri
1	2	3	4	5

EK-7: Parasosyal Etkileşim Ölçeği

Lütfen aşağıdaki cümleleri dizilerdeki en sevdiğiniz karakteri düşünerek okuyunuz ve bu ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtiniz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum Ne katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Dizideki en sevdiğim karakter bir hata yaptığında veya başından olumsuz olaylar geçtiğinde onun adına üzülüyorum.					
2. Düşüncelerimi onun söyledikleri ile karşılaştırmaktan hoşlanıyorum.					
3. Dizideki en sevdiğim karakter sanki arkadaşlarımlaymışım gibi kendimi rahat hissetmemi sağlıyor.					
4. Onu doğal, ayakları yere basan bir kişi olarak görüyorum.					
5. En sevdiğim karakterin sesini duymak hoşuma gidiyor.					
6. Dizinin gösterildiği zamanlarda en sevdiğim karakter bana adeta can yoldaşı oluyor.					
7. Onu görmek için bir sonraki bölümü ipe çekiyorum.					
8. Onunla şahsen tanışmak isterdim.					
9. Onu sanki eski bir arkadaşımış gibi iyi tanıyorum.					
10. Onu çekici buluyorum.					
11. Bir gazetede veya dergide onunla ilgili bir haber çıksa okurum.					
12. Dizideki en sevdiğim karakter başka bir televizyon programına çıksa o programı seyredirim.					
13. Diziyi izlerken bazen onun yaptıkları veya söyledikleri üzerine sesli olarak yorum yapıyorum.					
14. En sevdiğim karakter bazı kararlar vermemde bana yardımcı olup yol gösteriyor.					

EK-8: Etkileşim Kaygısı Ölçeği

Sevgili öğrenci,

Aşağıda sosyal ortamlarda ve sosyal ilişkilerde yaşanabilecek çeşitli durumlar verilmiştir. Sizden beklenen her ifadeyi uygun bir şekilde derecelendirmenizdir. Okuduğunuz ifade sizi yansıtmıyorsa 1, çok az yansıtıyorsa 2, kısmen yansıtıyorsa 3, çok yansıtıyorsa 4 ve tamamen yansıtıyorsa 5'i yuvarlak içine alınız.

	Hiç yansıtıyor	Çok az yansıtıyor	Kısmen yansıtıyor	Çok yansıtıyor	Tamamen yansıtıyor
1. Günlük olağan ilişkilerde bile kendimi sıklıkla kaygılı hissedirim.	1	2	3	4	5
2. Tanımadığım kimselerin oluşturduğu grupların içindeyken kendimi genellikle rahatsız hissedirim.	1	2	3	4	5
3. Karşıt cinsten birisi ile konuşurken genellikle rahatım.	1	2	3	4	5
4. Öğretmen ya da yönetici konumundaki biriyle konuşmak zorunda kaldığımda gergin olurum.	1	2	3	4	5
5. Doğum günü, nişan ve düğün gibi sosyal ortamlarda sıklıkla kaygılı ve rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
6. Sosyal ilişkilerde çoğu kimseden daha az utangaç olduğumu zannediyorum.	1	2	3	4	5
7. Benimle aynı cinsiyetten insanlarla konuşurken, eğer onları çok iyi tanımiyorsam kendimi gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
8. Bir iş için mülakata alınıyor olsaydım gergin olurum.	1	2	3	4	5
9. Sosyal ortamlarda keşke daha kendine güvenen biri olsaydım.	1	2	3	4	5
10. Sosyal ortamlarda kendimi nadiren kaygılı hissedirim.	1	2	3	4	5
11. Genelde utangaç bir kişiyim.	1	2	3	4	5
12. Karşı cinsten çekici biriyle konuşurken kendimi gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
13. Çok iyi tanımadığım birisine telefon ederken sıklıkla kendimi gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
14. Yetkili bir kişi ile konuşurken sıklıkla gergin olurum.	1	2	3	4	5
15. Çevremdeki insanlar benden çok farklı olsalar bile ilişkilerimde genellikle rahatım.	1	2	3	4	5
16. Topluluk karşısında konuşurken genellikle kendimi gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
17. Düşüncelerimin doğruluğundan emin olsam bile, topluluk içinde konuşurken hata yapma korkusu ile kendimi gergin hissedirim.	1	2	3	4	5

18. Alışveriş merkezlerinde satış elemanından bir ürün isterken ve fiyatını sorarken genellikle gergin olurum.	1	2	3	4	5
19. Topluluk içinde ilgi odağı olmak sıklıkla beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5
20. Karşımdakilerle konuşurken göz göze gelmekten rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
21. Karşımdakilerle aynı görüşte olmadığımı söylerken kaygılı ve rahatsız olurum.	1	2	3	4	5

EK-9: İnternette Gerçek Ben Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerin her biri size ne kadar uymaktadır? İnternet'te gerçekleştirdiğiniz her tür etkinliği genel olarak düşünerek değerlendiriniz ve her maddenin yanındaki ölçek üzerinde işaretleyiniz.

	Hiç	Biraz	Kararsız	Oldukça	Tamamen
1.Arkadaşlarıma yüz yüzeyken söylemeye çekindiğim şeyleri onlara internet aracılığıyla söyleyebiliyorum.					
2.Yüz yüze tanıdığım arkadaşlarım söylemeye çekindiğim şeyleri İnternet ortamındaki yabancılara ya da sanal arkadaşlarım söyleyebiliyorum.					
3. Yüz yüze tanıdığım arkadaşlarımın benim hakkımda bilmediği pek çok şeyi İnternet arkadaş(lar)ım bilir.					
4. Eğer internet'teki bazı yazılarımla (e-mail gruplarına gönderdiğim mesajları, chat odalarındaki yazışmalarımı...vb.) yüz yüze tanıdığım arkadaşlarım okusalar çok şaşırıldadı.					

EK-10: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Sizin de bildiğiniz gibi, hepimiz arada sırada kendimizi diğer insanlarla karşılaştırır ve kişiliğimize ilişkin bazı değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler sonucunda kendimizle ilgili bazı fikirler ediniriz. **Sizin de kendinizle ilişkili bazı kişisel görüşleriniz** mutlaka vardır. Şimdi lütfen aşağıdaki sıfat çiftlerinden hangilerinin sizi daha iyi yansıttığını düşünerek kendinizi değerlendirmeye başlayın. Her sıfat çiftinde **sizi en iyi yansıtan sayıyı** bularak üzerine **(X)** işareti koyun. Sayılar **küçüldükçe “sol” taraftaki** sıfatların sizi en iyi yansıttığı; **büyüdükçe “sağ” taraftaki** sıfatların **sizi en iyi yansıttığı** anlamına gelmektedir.

Yetersiz	1	2	3	4	5	6	Yeterli/üstün
Beceriksiz	1	2	3	4	5	6	Becerikli
Başarısız	1	2	3	4	5	6	Başarılı
Sevilmeyen biri	1	2	3	4	5	6	Sevilen biri
İçe dönük	1	2	3	4	5	6	Dışa dönük
Yalnız	1	2	3	4	5	6	Yalnız değil
Dışta bırakılmış	1	2	3	4	5	6	Kabul edilmiş
Sabırsız	1	2	3	4	5	6	Sabırlı
Hoşgörüsüz	1	2	3	4	5	6	Hoşgörülü
Söyleneni yapan	1	2	3	4	5	6	İnsiyatif sahibi
Korkak	1	2	3	4	5	6	Cesur
Kendine güvensiz	1	2	3	4	5	6	Kendine güvenli
Çekingen	1	2	3	4	5	6	Atılgan
Dağınık	1	2	3	4	5	6	Düzenli
Pasif	1	2	3	4	5	6	Aktif
Kararsız	1	2	3	4	5	6	Kararlı
Antipatik	1	2	3	4	5	6	Sempatik
Boyun eğici	1	2	3	4	5	6	Hakkını arayıcı